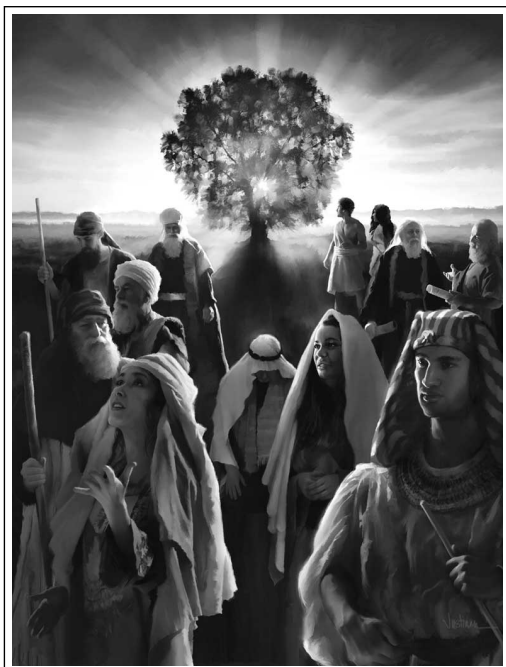

Stvaranje

Jacques B. Doukhan

Pouke iz Biblije — Priručnik za učitelje
Travanj, svibanj i lipanj 2022.

Sadržaj

1. Stvaranje
2. Pad
3. Kajin i njegovo naslijeđe
4. Potop
5. Svi narodi i Babilon
6. Abrahamovi korijeni
7. Savez s Abrahamom
8. Obećanje
9. Jakov — varalica
10. Jakov — Izrael
11. Josip — gospodar snova
12. Josip — egipatski kraljević
13. Izrael u Egiptu

POUKE IZ BIBLIJE — Priručnik za učitelje — 2/2022.

Nakladnik: ZNACI VREMENA, Prilaz Gjure Deželića 77, 10000 Zagreb, Hrvatska • *Odgovorni urednik:* Neven Klačmer • *Urednik:* Mario Šijan • *Prijevod:* Filip Stojanović • *Lektura:* Marijan Malašić • *Korektura:* Ljiljana Đidara • *Tiskano u uredu nakladnika*

www.znaci-vremena.com • www.adventisti.hr

Stvaranje

PRVI DIO: Pregled

Uvod: Značajno je što Biblija počinje stvaranjem. I mnoge druge biblijske knjige počinju prisjećanjem na stvaranje. Knjige Ljetopisa počinju stvaranjem ne bi li posvjedočile da svi pripadamo istom ljudskom rodu, potječemo od istog Oca (1. Ljetopisa 1,1). Izaija počinje Knjigom Postanka 1,1 prvim retkom izvještaja o stvaranju, što nas podsjeća da je Bog onaj koji nam pruža sve što imamo i da Ga stoga trebamo slušati (Izaija 1,2). Danielovo prvo svjedočanstvo dvorjaničkom starješini zapravo je citat iz izvještaja o stvaranju. Danielove riječi posvjedočile su mu da je Bog Stvoritelj koji im daje hranu (Daniel 1,12). Salomon se u svojem uvodu u Knjigu Propovjednika prisjeća stvaranja (1,1-11), gdje oplakuje ispraznost života, zaključivši da “nema ništa novo pod suncem” (Propovjednik 1,9). Evanđelje po Ivanu počinje hvalospjevom stvaranju (1,1-14) dok naglašava čudo utjelovljenja: Isus Krist, koji je Bog, “u početku” je stvorio svijet i zatim postao tijelo da bi spasio svijet. Slijedeći model ovih biblijskih pisaca, proučavat ćemo biblijski izvještaj o stvaranju iz kojeg ćemo naučiti važne pouke o Bogu, o nama kao ljudima i o prirodi i značenju stvaranja.

DRUGI DIO: Komentar

Ljepota stvaranja: Prva pouka koju proučavamo o stvaranju iz biblijskog izvještaja odnosi se na ljepotu. Igre riječi, igre zvukova, paralelizmi i dobro uravnotežene strukture doprinose stvaranju snažnog poetskog izraza. Ne samo da izvještaj o stvaranju obuhvaća doslovnih sedam dana, već vidimo višekratno ponavljanje zvukova, riječi ili čak specifičnih fraza, sve po sedam puta. Ovaj ritam tjedna nije motiviran samo estetikom. Ovo stilsko izražajno sredstvo ima duboko značenje; ono svjedoči o savršenstvu Božjeg stvaranja.

Povijest stvaranja: Književna ljepota teksta ipak ne znači da izvještaj o stvaranju treba razumjeti kao puko poetsko izražavanje. Jezični oblici koji se koriste u pripovijedanju, poseban stil rodoslovlja koji također karakterizira ovaj izvještaj i njegova književna struktura koja

povezuje prva dva poglavlja Postanka — sve su ovo jezični i književni svjedoci koji pokazuju da je ovdje opisan povijesni događaj. Prvi izvještaj o stvaranju izrijeком je poistovjećen s rodoslovljem od strane autora (Postanak 2,4). Nadalje, u izvještaju se zapažaju književne karakteristike rodoslovlja. Biblijski izvještaj o stvaranju napisan je u obliku rodoslovlja zbog njegovog povezivanja s drugim rodoslovljima u Postanku, kao i da bi čitatelj zaključio da ovaj izvještaj pripada ljudskoj povijesti kao i životi patrijarha.

Uz to, jezična i tematska povezanost prvog (Postanak 1,1—2,4) i drugog izvještaja o stvaranju (Postanak 2,4-25) nagovještavaju paralelizam između ovih dvaju izvještaja: ista struktura u sedam koraka iz prvog izvještaja o stvaranju (Postanak 1,1—2,4) zapaža se i u drugom izvještaju o stvaranju (Postanak 2,4-25). Činjenica da je izvještaj o stvaranju u Postanku 1,1—2,4 povezan s povijesnom naracijom iz Postanka 2,4-25 pokazuje piščevu nakanu da svoj izvještaj o stvaranju neba i Zemlje prikaže kao događaj koji pripada istoj povijesnoj zbilji kao i stvaranje ljudskih bića.

Povezivanjem ovih dvaju izvještaja o stvaranju pisac također pokazuje da je isti “vremenski” čimbenik koji je bio na snazi prigodom stvaranja ljudi, bio na snazi i prigodom stvaranja neba i Zemlje. Svijet i sve što je na njemu ne zahtijeva milijune godina da bi dostigao razinu zrelosti kako bi sve funkcioniralo ispravno. S druge strane, izvještaj o stvaranju iz Postanka ne prikazuje se kao znanstvena analiza stvaranja. Kada bi bilo tako, izvještaj o stvaranju bi bio napisan kao vrlo složena i beskonačno dugačka formula koja bi ljudima bila nerazumljiva. Biblijski pisac pod nadahnućem prikazuje stvaranje kao povijesni događaj. Sve što on kaže o stvaranju je istinito i ne bi se trebalo kositi sa znanošću.

Ipak, često se nameće mišljenje da namjera izvještaja o stvaranju nije bila povijesna, već da je u biti teološka ili filozofska. Također se tvrdi da je namjera pisanja Postanka 1 samo duhovno uzdizanje, a ne pružanje povijesnih činjenica. Ovakva metoda čitanja Pisma proizlazi iz kritičkih pretpostavki koje se temelje na proučavanju grčke klasične književnosti. U toj tradiciji duhovna poruka ima prednost, a povijesni je aspekt drugorazredan i beznačajan za filozofsku poruku. Primijenjena na Pismo, ova metoda navela je mnoge proučavatelje Biblije da zaniječnu povijesnu pouzdanost biblijskog izvještaja. Tako se, primjerice, nije povijesna utemeljenost Isusovog uskrsnuća, čak se dovodi u pitanje, dok je žarište isključivo na duhovnoj poruci Njegovog života. Ali pravi biblijski pogled je drugačiji. Teološka poruka proizlazi iz povijesne utemeljenosti događaja. Zato što je Isusovo uskrsnuće povijesni događaj, mi možemo vjerovati Bogu i razmišljati teološki. Zato što je izvje-

štaj o stvaranju u Postanku povijesno utemeljen, on sadrži važne duhovne i teološke pouke o Bogu i ljudima.

Prvi redak stvaranja: U početku. Ovdje je naglašen hebrejski izraz *beresit*, “u početku”. Nalazi se na početku prve rečenice Postanka. Osim toga, ovaj je izraz naglašen, što ga izdvaja od ostatka rečenice. U skladu s takvim naglaskom, rečenicu treba intonirati i čitati ovako: “U početku Bog je stvorio nebo i zemlju.” Izraz *beresit* posebno je povezan sa stvaranjem. Značajno je što se ovaj izraz rijetko koristi u hebrejskoj Bibliji. Osim u Postanku 1,1 *beresit* se upotrebljava samo još četiri puta, i to samo u Jeremiji. U Jeremiji *beresit* pripada stilskoj figuri kojom se aludira na uvodne riječi iz izvještaja o stvaranju (Jeremija 26,1; 27,1; 28,1; 49,34.35), iako se same poruke ne odnose na stvaranje.

Bog. Naglasak na izrazu “u početku” pojačan je navođenjem hebrejskog imena Elohim, koje označava Boga u izvještaju o stvaranju (Postanak 1,1–2,4). Ovo ime proizlazi iz korijena *alah*, koji sadrži misao o snazi i veličini. Oblik množine pojačava ovaj naglasak snage i veličanstvenosti, a ne ukazuje na brojčanu množinu “bogova”. Takva upotreba množine mogla bi ukazivati na nehebrejsko politeističko vjerovanje u više bogova. Ime Elohim odnosi se na velikog Boga koji nadilazi svemir. Ritam retka u Postanku 1,1 suzvučan je s porukom o prevažnosti Elohimima. Riječ Elohim pojavljuje se u sredini retka. Osim toga, naglasak koji razdvaja redak na dva jednaka dijela nalazi se na riječi Elohim i u tradicionalnom pjevanju u sinagogi označava stanku i time vrhunac retka. “Bog” je najvažnija riječ ovog retka ne samo zbog toga što je On subjekt ove rečenice, već i zbog samog ritma.

Stvori. Riječ *bara*, “stvori”, pojavljuje se pet puta u izvještaju o stvaranju (Postanak 1,1.21.27; 2,3.4) označavajući time prirodno pripadanje posebnom događaju stvaranja. Osim toga, u hebrejskoj Bibliji ovaj glagol koristi se isključivo kada je Bog subjekt.

Nebo i Zemlju. Prva rečenica u Bibliji “stvori Bog nebo i zemlju” od samog početka naglašava činjenicu da su Bog i Njegovo stvaranje dvije različite stvari koje ne proizlaze jedna iz druge. Izraz “nebo i zemlja” je merizam (dva dijela jedne cjeline koji su u kontrastu) u kojem se kombinacija dvaju kontrastnih elemenata odnosi na cjelokupnost svemira, što pokazuje da je Bog stvorio *sve*. Upotreba ove iste fraze na kraju izvještaja o stvaranju kada se govori o tjednu stvaranja (Postanak 2,1.4) pokazuje da se stvaranje “neba i zemlje” odnosi posebno na ljudski svijet koji je stvoren tijekom tog tjedna. Istodobno, ova fraza ne isključuje mogućnost drugih stvaranja osim onog u okviru tjedna stvaranja.

TREĆI DIO: Primjena

U početku Bog. Stvaranje je primarni temelj čovjekove vjere u Boga. Vjerovati u stvaranje, vjerovati u to da dugujem svoje postojanje i stvarnost svijeta Nekomu koga ne vidim i tko postoji prije mene, prvi je čin vjere. Značajno je da se jedina biblijska definicija vjere odnosi na stvaranje, kao što kaže Pavao, pisac Poslanice Hebrejima: "Vjera je jamstvo za ono čemu se nadamo, dokaz za one stvarnosti kojih ne vidimo." (Hebrejima 11,1) Stvaranje je događaj u povijesti koji se zbio kada ljudi još nije bilo kako bi ga vidjeli i potvrdili. Stvaranje je zato događaj koji zahtijeva vjeru i samim tim otkrivenje odozgo. Također je značajno što Pavao započinje svoju listu djela vjere stvaranjem: "Vjerom doznajemo da je svijet stvoren Božjom riječju, tako da je vidljivo proizvedeno od nevidljivoga." (Hebrejima 11,3) Teološko razmišljanje, kao i vjera, mora početi objavom stvaranja.

1. Kako na moj život utječe činjenica da vjera počinje vjerovanjem u stvaranje?

2. Koja je pouka u tome što je Bog stvarao kada nas još nije bilo da bismo posvjedočili tom događaju, i pouka iz počinka u subotu kada slavimo Njegovo djelo koje je učinio za nas?

Pad

PRVI DIO: Pregled

Uvod: U prva dva poglavlja Biblije čitamo da je na svakom koraku stvaranja, šest puta, Bog ocijenio svoje djelo kao “dobro” (Postanak 1,4.10.12.18.21.25). Na kraju tjedna stvaranja, sedmi put, Bog ocjenjuje svoje djelo kao “veoma dobro” (Postanak 1,31). Također, prvi ljudi opisani su kao *arom*, “goli”, “nevin” (Postanak 2,25), a zmiya koja je opisana kao *arom*, “lukava”, još ih nije zavela (Postanak 3,1). Ljudi su prekršili Božju prvu zapovijed da ne jedu sa stabla spoznaje dobra i zla (Postanak 2,17) i posljedica je bila pojava zla i smrti. Prvi par je zbog toga morao napustiti Edenski vrt. U ovom kontekstu beznađa pojavljuje se prvo proročanstvo s nadom, prvo Evanđelje. Značajno je da se prvo mesijansko proročanstvo (Postanak 3,14.15) nalazi upravo u središtu strukture ovog poglavlja (ABCDC¹B¹A¹).

A Postanak 3,1-5. Zmiya — Eva, Bog je odsutan: Kušnja da se jede sa stabla spoznaje dobra i zla

B Postanak 3,6-8. Adam — Eva: Ljudska odjeća

C Postanak 3,9-13. Bog — Adam — Eva: Istražni sud

D Postanak 3,14.15. Bog — Zmiya: Mesijansko proročanstvo

C¹ Postanak 3,16-19. Bog — Eva — Adam: Patnja

B¹ Postanak 3,20.21. Adam — Eva: Božanska odjeća

A¹ Postanak 3,22-24. Bog sam: Zabrana jedenja sa stabla života

Ovakva struktura poglavlja ističe dvije glavne teme: temu kušnje i temu spasenja.

DRUGI DIO: Komentar

Kušnja Eve. Prvi odlomak ovog teksta (Postanak 3,1-3) govori o kušnji i raščlanjuje njegov mehanizam. Ironično, kušnja započinje teološkim razgovorom ili, preciznije, egzegetskom raspravom o značenju Božje riječi: “Zar vam je Bog rekao ...?” (Postanak 3,1) Zmiya započinje razgovor upućivanjem pitanja ženi koja istog trenutka odgovara. Dijalog

između zmiје i žene odvija se u dva kruga. Primijetimo strategiju zmiје i pogrešku žene.

Prvi krug (Postanak 3,1-3)

U ovom krugu otkriva se strategija zmiје (pročitajte Postanak 3,4.5). Koju pedagošku metodu zmiја upotrebljava u svojem pristupu ženi? Zašto se čini kao da se zmiја slaže s Bogom? Kako zmiја tumači Božju riječ? Zašto je njezino tumačenje opasno i prijevarno?

Pogreška žene (Postanak 3,2.3). Zašto je žena u blizini zmiје? Zašto ona odmah odgovara zmiји? Zašto je njezin odgovor dugačak u usporedbi sa zmiјinim pitanjem?

Drugi krug (Postanak 3,4-6)

Strategija zmiје (pročitajte Postanak 3,4.5). Kojim dvama pitanjima zmiја odgovara ženi? Kako su ta dva problema uzajamno povezana? Što ova dva razloga govore o ženinoj zabrinutosti? U idućim redcima otkriva se ženina pogreška (pročitajte Postanak 3,6). Koje pojedinosti u ženinom odgovoru otkrivaju zmiјin utjecaj na nju? Zašto Adam nije razgovarao s Evom o njezinoj odluci da ubere plod?

Čim Eva čuje zmiјine posljednje riječi “vi ćete biti kao bogovi” (Postanak 3,5), ona poželi biti kao Bog. Rečenica koja opisuje njezin prvi potez tijekom kušnje glasi: “Vidje žena da je ... dobro.” Ovo je doslovno ponavljanje Božje ocjene stvaranja: “I vidje Bog da je dobro.” Ova paralela možda pokazuje da žena namjeravala zauzeti mjesto Stvoritelja, kao da je ona sama stvorila plodove i posjedovala ih.

Spasenje čovječanstva. Posljedice ove neposlušnosti Bog je već izrekao: umrijet ćete (Postanak 2,17). Ova činjenica odmah biva potvrđena u sljedećem tekstu koji govori o poremećenoj prirodi (Postanak 3,17.18) i o prvom nasilju i prvoj smrti ljudskog bića (Postanak 4,8).

Prvo mesijansko proročanstvo ističe se, dakle, u kontekstu pozadine prvog ljudskog iskustva bespomoćnosti. Ovo proročanstvo ima oblik prelijepa pjesme. Tematska struktura i ritam riječi ukazuju na postojanje dvije strofe, ili dva ritmička sustava sastavljena od dva ili više stihova koji se ponavljaju kao cjelina. Nakon uvodne izjave od tri riječi, prva strofa (Postanak 3,14) sastoji se od šest stihova s nepravilnim ritmom riječi.

Nakon uvoda od jedne riječi, druga strofa (Postanak 3,15) sastoji se od četiri stiha s pravilnim ritmom riječi.

Postoji snažan kontrast između ovih dviju strofa. Prva strofa je negativna i sadrži poruku beznada, što uključuje zmiju. Druga strofa je pozitivna i sadrži poruku nade, što uključuje Mesiju. Druga strofa sadrži jedinu pozitivnu poruku ovog poglavlja — zraku svjetla u mraku. U ovom kontekstu beznada, pada čovječanstva i pojave zla i smrti, biblijski tekst objavljuje buduće spasenje svijeta u proročkom smislu. Prema ovom tekstu, otkupljenje čovječanstva nužno uključuje borbu sa zmijom koja će progoniti ženin rod, to jest “čovjeka” koji će biti rođen u budućnosti.

Ali što znači riječ “rod”? Ovu riječ ne treba razumjeti ni u kolektivnom smislu odnoseći se na čovječanstvo ili na narod (primjerice Izrael), a ni u pojedinačnom smislu odnoseći se na posebnu ljudsku jedinku. Zanimljivo je primijetiti da u sljedećem stihu “rod” biva zamijenjen osobnom zamjenicom “on” (hebr. *hu*), što je zapravo subjekt glagola “stajati” (*šuf*). Dakle, “on” poprima poseban naglasak u strukturi ovog odlomka, i u slaganju ove fraze čini se da je “on” središte strofe baš u trenutku u kojem se poetski ritam mijenja s četiri dobe na tri.

Ova promjena ritma ukazuje na to da je ova zamjenica središte retka. Osim toga, “on” je prva riječ u ovoj rečenici, što je također naglašava. Od 103 retka u kojima se hebrejska riječ *hu*, “on”, prevodi u Septuaginti, Postanak 3,15 jedino je mjesto na kojem se ona ne slaže s riječju koja joj prethodi.

Grčki oblik ove zamjenice (*autos*) ne odnosi se ni na ženu (jer nije u ženskom rodu), ni na rod. *Autos* se prije odnosi na muškog pojedinca. Ova sintaktička nepravilnost pokazuje nam da su prevoditelji na umu imali posebnu osobu, čovjeka u stvarnoj povijesti, Mesiju. Ovo mesijansko tumačenje Postanka 3,15 potvrđuje se u hebrejskoj Bibliji. Jedna od najrječitijih potvrda ovog tumačenja nalazi se u Psalmu 110, gdje se riječi iz Postanka 3,15 ponovno pojavljuju i primjenjuju na mesiju iz Davidove loze. Riječi psalma “dok ne položim dušmane” (Psalam 110,1) odjek su prvih riječi iz obećanja u Postanku “neprijateljstvo ja zamećem”.

To su jedina dva mjesta u Bibliji gdje su ove riječi povezane. Osim toga, ovdje postoji i povezanost sa slikom neprijatelja u podnožju kao izraz iste ideje pobjede (Psalam 110,1). Tu je također i tema “on će ti glavu satirati” koja se spominje u Postanku 3,15, a ovdje se spominje čak dvaput (Psalam 110,6.7).

Brojne paralele između ova dva teksta pokazuju da je autor Psalma 110 govorio o proročkom obećanju iz Postanka 3,15 i da ga je tumačio u “mesijanskom” smislu. Tako je onaj koji će satirati glavu zmiji u Postanku 3,15 izravno prepoznat kao budući mesija iz Davidovog roda.

U Psalmu 110, Mesijino djelo ide čak i dalje od opisa iz Postanka 3,15. Mesija, rod iz Postanka 3,15, ne samo da satire glavu neprijatelju, već je On također pozvan da sjedne s desne strane Bogu, dijeli kraljevski položaj i vlada s Njim (Psalam 110,1.2). Mesija sudi i pogubljuje kraljeve i narode (Psalam 110, 5.6) s Bogom kojemu je s desne strane. On poprima i kultnu funkciju: On je svećenik koji služi na čelu povorke svećenika, a to se svećenstvo proteže u vječnost (Psalam 110,4). Postoji i povezanost imena: Mesija se naziva *Adoni* i Bog se naziva *Adonaj*, što pokazuje da se Mesija poistovjećuje sa samim Bogom. Ovaj Mesija je Isus Krist na nebeskom prijestolju (Matej 22,44).

Razgovor i pitanja za razmišljanje: Pročitajte Rimljanima 5,8; Otkrivenje 12,7-9. Zašto je Isus ispunjenje ovih proročanstava? Što nam ovo mesijansko proročanstvo govori o Isusovoj mesijanskoj službi? Zbog čega je važna tvrdnja da se Bog mora boriti sa zmijom i umrijeti u toj borbi?

TREĆI DIO: Primjena

Dok je hodao šumom, mladić je začuo ptičji cvrkut. Okrenuo se i na svoje iznenađenje ugledao ptiče koje je palo sa stabla. Mladić je pažljivo uzeo krhko malo stvorenje u ruku i nježno ga položio na gomilu tople životinjske balege. Ptičica je nastavila cvrkutati. Lisica koja je čula kako ptiče cvrkuće, uhvatila ga je i proždrla. U priči se nalaze tri pouke. Prva pouka: Kada vas netko stavi u balegu, to ne znači da vam želi nešto loše. Druga pouka: kada vas netko izvadi iz balege, to ne znači da vam želi nešto dobro. Treća pouka: kada si u balezi, zašto pjevaš?

Razgovor i pitanja za razmišljanje: Kako se ove tri pouke mogu primijeniti na problem zla u svijetu? Kako vam pomažu da se borite sa zlom u svijetu i u svojem životu?

Razgovor o prvoj pouci (pročitajte Postanak 3,17-19): Zašto postoji zlo i smrt? Jesu li postojanje zla i smrti u svijetu normalni? Iako smo pod prokletstvom, koja je naša odgovornost u ovom svijetu s obzirom na to da smo kršćani?

Razgovor o drugoj pouci (pročitajte Postanak 3,22; Rimljanima 7,22.23): Zašto je dobro pomiješano sa zlom? Kako možemo razlikovati dobro od zla?

Razgovor o trećoj pouci (pročitajte Psalam 104,33.34): Koje je jedino rješenje za problem zla u svijetu?

Kajin i njegovo naslijeđe

PRVI DIO: Pregled

Uvod: Postanak 4, sljedeće poglavlje ljudske povijesti, izvještava o prvom rođenju koje objavljuje mesijansko spasenje kao i prvo djelo nasilja i smrt. Ovi nam događaji pokazuju kakav će biti ljudski život nakon pada, naime pomiješanost smrti i života. Isprepliće se rođenje i zločin. Struktura četvrtog poglavlja prikazuje ovu napetost u obliku hijazma u kojem se smjenjuju rođenje i smrt:

A. Rođenje od Adama i Eve: Kajin i Abel

B. Zločin: Kajin

C. Rođenje: Naslijeđe Kajina i Lameka

B¹. Zločin: Lameh

A¹. Rođenje od Adama i Eve: Šet

Ovakva struktura Postanka 4 iznosi nekoliko pouka. Božje spasenje nalazi put kroz niz suprotnosti između Kajina i Abela, njihovih imena, ponašanja i žrtava koje je svaki od njih prinio, pa čak i između Kajina i Lameka. Iako zločini Kajina i Lameka zauzimaju sav prostor u ovom poglavlju, ono je ipak uokvireno nadom: počinje i završava mesijanskim obećanjem. Poglavlje počinje rođenjem Kajina i završava rođenjem Šeta. Dok rođenje Kajina vodi u neuspjeh i ima ograničeni obzor ljudskih postignuća i nasilja koje je vodilo k potopu, rođenje Šeta donosi obnovu nakon neuspjeha i obnavlja Božji plan spasenja koji vodi u spasenje i preživljavanje čovječanstva.

DRUGI DIO: Komentar

Rođenje Kajina: Eva povezuje rođenje Kajina s prisutnošću Jahve. Žena je prva osoba koja spominje Božje ime Jahve. Ona je vjerovala da je sam Bog sišao i postao onaj kojeg je ona rodila: “Stekla sam čovjeka pomoću Jahve.” (Postanak 4,1) Ovaj doslovni prijevod gramatički je opravdan zato što Božjem imenu Jahve prethodi ista riječ *et*, koja prethodi i Kajinovom imenu. Svim osobnim imenima u ovom retku, Evi, Kajinu i Jahvi prethodi ova riječca. Uz to, izraz *et kajin* (“Kajin”) paralel-

na je izrazu *et Jahve* ("Bog"). Ova dva izraza pojavljuju se na istom mjestu i stoga se poistovjećuju. Upotreba riječice *et* ispred "Jahve" snažno naglašava riječ "Jahve".

Ovo poistovjećivanje pokazuje kako su se Adam i Eva osjećali. Sjećajući se obećanja iz Postanka 3,15, Eva je vjerojatno mislila da je rodila svojeg Otkupitelja. Ellen G. White također tako tumači ovaj redak: "Kad su Adam i Eva prvi put čuli obećanje, očekivali su da će se ono brzo ispuniti. Oni su radosno pozdravili rođenje svojega prvenca, nadajući se da će on možda biti Izbavitelj." (*Isusov život*, str. 18; u izvorniku 31)

Pročitajte Postanak 4,1.2. Razgovarajte o razlikama između dvojice braće. Kajin je bio prvenac, dok je Abel rođen kao drugi. Ime Kajin znači "pridobiti", "posjedovati," dok ime Abel znači "isparenje," "ispraznost," "kratkotrajnost". Kajin govori, dok Abel nikad ne govori. Usporedite i njihove žrtve (vidi dalje).

Kajinova žrtva (Postanak 4,3.4). Dok je Kajin izabrao žrtvu "od zemaljskih plodova" (Postanak 4,3), "prinese i Abel" svoju žrtvu (Postanak 4,4). Dakle, za razliku od Kajinove žrtve, Abelova žrtva uključivala je žrtvenu životinju kao što je Bog zapovjedio. Ipak, dok se Abel pokorio božanskim uputama, Kajin ih je zanemario. Usporedba između njihova dva postupka otkriva razlike između njih. Dok Kajin prinosi "Bogu", Abel samo prinosi. Izraz "Bogu" nedostaje u opisu Abelove žrtve.

Ova mala razlika ima veliko značenje jer oslikava dva temeljno različita pogleda na bogoštovlje. Dok Kajin vidi svoj prinos kao svoj dar Bogu, Abel razumije svoju žrtvu kao podsjetnik na Božji dar njemu. Dok Kajin vidi svoju vjeru kao horizontalno kretanje *prema* Bogu, Abel doživljava to žrtvovanje kao kretanje *od* Boga. Ova razlika u mentalitetima također bi mogla objasniti razliku u odabiru žrtve. Abelova žrtva nije sama po sebi bila bolja od Kajinove. Zapravo, Kajinovi su plodovi mogli biti bolji nego ovca koju je prinio Abel. Razlika je ipak u tome što je Abel izabrao od *bekorot*, tj. od "prvine", najdragocjeniji proizvod te godine, što će poslije biti potvrđeno u Mojsijevim propisima (Izlazak 23,19), dok je Kajin prinio bilo koji plod zemlje. U kontekstu prethodnih poglavlja svaka od ovih dviju žrtava ukazuje na nešto drugo. Žrtva od plodova zemlje (*adamah*) upućuje na Postanak 3,19, što je povezano s ljudskim naporom i perspektivom smrti. S druge strane, životinjska žrtva upućuje na Postanak 3,21 i obećanje božanske zaštite i perspektivu života. Kajinova žrtva izraz je ljudskih napora u želji da se dopre do Boga; Abelov prinos izraz je potrebe čovječanstva za Božjim spasenjem. Osim toga, Abelova žrtva ukazivala je na mesijansko Janje iz Postanka 3,15,

koje će biti žrtvovano za spasenje svijeta, dok je Kajinova žrtva bila samo prazan ritual. Isti se kontrast pojavljuje između ljudske odjeće (Postanak 3,7) koja je bila od smokvinog lišća, nasuprot božanskoj odjeći koja je bila načinjena od životinjske kože i podrazumijeva krvnu žrtvu (Postanak 3,21).

Kajinov zločin: Rečenica *vajomer kajin*, “Kajin pak reče”, koja podsjeća na rečenicu *vajo'mer YHWH el kajin*, “Potom Jahve zapita Kajina” (Postanak 4,6), pokazuje da je Kajin želio odgovoriti Bogu. Ipak, umjesto da odgovori Bogu vjerom, Kajin se okreće svojem bratu i ubija ga (Postanak 4,8). Značajno je što Kajinov zločin slijedi odmah nakon ove promjene u dijalogu s neuspjehom vertikale na horizontalu. Time se otkriva mehanizam prvog vjerskog zločina. Zločini revnih ljudi nisu počinjeni zbog toga što oni misle da su u pravu; zločini potaknuti vjerskim fanatizmom i vjerskom nesnošljivošću proizlaze, naprotiv, zbog neposlušnosti Božjoj riječi. Kada se vjera zamijeni ljudskim djelima i vlašću, slijedi zločin. Kajin je ubio svojeg brata ne zbog toga što je mislio da je u pravu a da njegov brat griješi, već, naprotiv, zato što je Kajin bio zao, a njegov brat pravedan (vidi 1. Ivanova 3,12).

Lamekov zločin: Postoji također razlika između Kajinovog i Lamekovog zločina. Za razliku od Kajina, Lamek je ubojstvo odveo korak dalje. Lamek svoje ubijanje prikazuje kao pozitivno djelo koje ima svoju vrijednost i doslovno se hvalio time. Dok je Kajin šutio, Lamek je, nasuprot njemu, napisao pjesmu. Dok Kajin traži milost od Boga (Postanak 4,13.14), Lamek ne mari za Boga i svojim ženama pjeva hvalospjev svojim ubilačkim podvizima. Ista promjena paradigme koja se primjećuje kod Kajina može se primijetiti i ovdje: neuspjeh u vertikalnom odnosu (Bog-čovjek) rezultira nasiljem prema drugim ljudima. Lamekovo ponašanje u potpunosti je suprotnosti s opraštanjem. On govori o osveti ukazujući na buduće zločine. Čak i njegova osveta poprima elemente intenziviranja. Dok se Kajin osvećuje sedam puta, Lamek to povećava na sedamdeset puta sedam (Postanak 4,24). Važno je primijetiti da se Isus nadovezuje na ovo povećanje broja sedam kada govori o opraštanju (Matej 18,21.22).

Rođenje Šeta: Ponavljanje prve rečenice koja je bila uvod u rođenje prvence Kajina (Postanak 4,1) ukazuje na povratak na početak. Ponavljanje riječi “poslije” koja je povezana s rođenjem Šeta, podsjeća na “poslije” koje je povezano s rođenjem Abela (Postanak 4,2). Dakle, riječ “poslije” povezuje prekinutu crtu povijesti u ovom trenutku: Šet će zamijeniti Abela. Ova je misao također zabilježena u imenu novog sina, Šeta, što znači “onaj koji je postavljen umjesto”, kao što kaže Eva. Uz to, hebrejska riječ *šat*, “postavljen”, koja opisuje Božje “postavljanje”

“potomka” u Evi, isti je glagol koji opisuje Božje “postavljanje”, “za-
metanje” (šat) “neprijateljstva” između zmije i žene (Postanak 3,15).
Ovim podsjećanjem na Postanak 3,15, biblijski pisac proročki upućuje
na spasenje koje se očitovalo u božanskom utjelovljenju Isusa Krista.

Pitanje za razgovor i razmišljanje: Kako rođenje Šeta upućuje na
Isusa?

TREĆI DIO: Primjena

Kajin i Abel. Koje pouke o karakteru možemo naučiti iz razlika
između Kajina i Abela? Kajin govori, dok Abel šuti. Kajin je prvi, Abel
je drugi. Kajin je nasilan, Abel je žrtva. S kojim biste se od njih dvojice
mogli poistovjetiti i zašto? Zašto Abel prikazuje Božje mučenike (Otkrivenje 6,9; 20,4)?

Žrtva Bogu. Koje pouke iz vjere možemo naučiti dok uspoređuje-
mo Kajinovu i Abelovu žrtvu? Što je važnije: ono što mi dobivamo od
Boga, ili ono što mi dajemo Njemu? Zašto je Božji dar jedini način
spasjenja?

Kajinova srdžba. Pročitajte Postanak 4,6.7; Matej 5,21-26. Zašto je
Kajin bio ljut? Sjetite se kada ste vi bili posljednji put ljuti i postavite
sebi sljedeća pitanja: Kako srdžba priprema ljudsko srce za ubojstvo?
U kakvom je odnosu Kajinovo neispravno shvaćanje vjere s njegovim
neispravnim odnosom prema bratu? Zašto vjerska gorljivost često vodi
u zločin? Koje pouke o vladanju sobom možemo naučiti iz Božjeg obra-
ćanja Kajinu?

Lamekov zločin. Usporedite zločine Lameka i Kajina. Na koji su
način oni isti u svojoj degradaciji? Na koji su način različiti po svojoj
snazi? Koje pouke možemo naučiti iz Lamekove sposobnosti stvaranja
prekrasne poezije i darovitosti njegovog sina u glazbi? Čuva li nas
poznavanje umjetnosti od pokvarenosti? Koji nam primjeri iz prošlosti
govore suprotno?

Rođenje Šeta. Nakon što je Kajin ubio Abela, Bog je podigao drugog
pravednog potomka, Šeta, preko kojeg je mogao ispuniti svoje obećanje
o otkupljenju svijeta. Kako nas ova promjena planova uči o Božjoj upor-
nosti da spasi ljude bez obzira na naše slabosti i promašaje?

Potop

PRVI DIO: Pregled

Mnogi su preispitali povijesnu utemeljenost biblijskog izvještaja o potopu tvrdeći da takav sveopći događaj nije u skladu sa suvremenim znanstvenim pogledima na povijest prirodnog svijeta. Ipak kolosalni potop zabilježen je u kolektivnom kulturnom naslijeđu mnogih naroda koji su međusobno udaljeni, širom svijeta, ne samo na starom Bliskom istoku, u Mezopotamiji, Egiptu i Grčkoj. Narativi o potopu pronađeni su u Indiji, Kini, među prastarim naseljenicima Irske, među pripadnicima Maja u Srednjoj Americi, među američkim starosjediocima, starosjediocima Južne Amerike i Afrike, čak i među aboridžinskim plemenima u Australiji. Činjenica da suvremena znanost ne može potvrditi povijesnu utemeljenost sveopćeg potopa nije dokaz da se on nije nikad dogodio. Nemogućnost suvremene znanosti da objasni potop samo je još jedan dokaz njezine ograničenosti, pogotovo onda kada se bavi natprirodnim pojavama kao što je potop iz Knjige Postanka.

Ovog tjedna nećemo proučavati biblijski izvještaj o ovom događaju iz znanstvene perspektive. Mi ne posjedujemo sve informacije da bismo mogli shvatiti ovaj fenomen. Temeljno pitanje odnosi se na samog Boga: Čemu nas ovaj izvještaj uči o biblijskom Bogu i o Njegovim putovima? Gnostički filozof Marcion iz Sinope (85.—160. g.), kao i mnogi drugi kršćani nakon njega, na primjeru potopa pokušavali su dokazati da je Bog iz Staroga zavjeta bio nasilan i okrutan, dijametralno različit od Isusa — Boga ljubavi.

DRUGI DIO: Komentar

Pravedni Bog. Nakon stvaranja i pada, neposlušnost naših praroditelja eskalirala je sve do trenutka dok pokvarenost i zlo nije ispunilo svijet. Od vremena Kajina i Abela svijet je postao podijeljen na dvije skupine. Zanimljivo je da se u svakoj rodoslovnoj lozi prikazuje odnos s Bogom koji su imali njezini pripadnici. Dok Kajinovo rodoslovlje (Postanak 4,17-22) počinje njegovim odbacivanjem Boga (Postanak 4,16), Šetovo rodoslovlje (Postanak 5,1-32) počinje s Božjom slikom (Postanak 5,1). Ovaj kontrast objašnjava zašto je poslije Kajinova loza nazvana

“kćeri ljudske”, dok je Šetova loza poistovjećena sa “sinovima Božjim” (Postanak 6,1.2). Nije ni čudo što je Bog bio zabrinut kada je primijetio da se ove dvije loze miješaju stvarajući time novu rodoslovnu lozu koja je u otvorenoj pobuni protiv Boga. Rečenica: “Uzimahu ... koje su god htjeli” (Postanak 6,2), otkriva namjeru “sinova Božjih” da promijene i usprotive se Božjoj zamisli za brak koja je opisana riječima: “Bog je načinio ženu i doveo je pred Adama.” (Postanak 2,22 — Varaždinska Biblija) “Sinovi Božji” žele zauzeti Božje mjesto, što je prikazano riječima “vidješe ... da su bile lijepe” (Postanak 6,2 — Šarić). Na hebrejskom je to ista riječ *tob*, “dobro” (ovdje “lijepe”), koja se u izvještaju o stvaranju pojavljuje u rečenici: “Vidje Bog da je dobro.” (Postanak 1,4.10.12.18. 21.25) Ova želja za zauzimanjem Božjeg mjesta vodi “sinove Božje” k tome da počine stvari koje više nisu u skladu s Božjim zakonima postavljenim prigodom stvaranja, već su u skladu s njihovim grešnim željama.

U međuvremenu, upotreba množine — žene — ukazuje na početak poligamije, a izraz “koje su god htjeli” na divlje i nekontrolirane seksualne aktivnosti koje su izvan granica Božjeg zakona. Izraz “uzimahu ... koje su god htjeli” (Postanak 6,2) čak ima prizvuk služenja sebi, nasilja i silovanja (vidi Postanak 39,14.17). Sva ova djela nisu samo čin odbacivanja Boga, već i nasilja nad ženama.

Biblijski tekst izvještava da je Bog vidio svu tu pokvarenost (Postanak 6,5). Ovo je već drugi put da biblijski tekst govori o Bogu koji “vidi” (usporedi Postanak 6,1-4). U skladu s izvještajem o stvaranju, nakon što Bog nešto vidi, uvijek slijedi Njegova riječ: “Onda Jahve reče” (Postanak 6,3) “Vidje Jahve kako je čovjekova pokvarenost na zemlji velika.” (Postanak 6,5). Ovaj redak podsjeća na refren iz stvaranja: “I vidje Bog da je ... dobro.” (Postanak 1,4) Ali je ovdje izvorno “dobro” (*tob*) iz Božjeg stvaranja zamijenjeno njegovom suprotnošću: pokvarenošću (*raah*). Božji sljedeći komentar je tragična ocjena stanja. “Velika pokvarenost” ne odnosi se na neka posebna djela ili na povremena zla djela; ovim se izrazom opisuje temeljno i konačno stanje, bavi se korijenom, dubokim motivima ljudskog srca u kojem Bog nalazi samo zlo. Čovječanstvo je dostiglo točku s koje nema povratka. Bog se mora umiješati sveopćim potopom da bi sačuvao ostatak ljudskog roda od potpunog moralnog propadanja i samim time od istrebljenja.

Bog ljubavi. U ovoj božanskoj umiješanosti koristi se jezik koji podsjeća na stvaranje. Bog je požalio što je stvorio čovjeka. Božansko žaljenje povezano je s božanskom tugom. Bog se “u svom srcu razalosti” (Postanak 6,6). Hebrejski glagol *atsab*, “žalost”, suprotnost je radosti (Nehemija 8,10) i odnosi se na duševnu bol (Postanak 3,16). Ovaj

Božji osjećaj povezan je s Njegovom ljubavlju prema ljudima. Značajno je spomenuti da hebrejski glagol *nakham*, koji se prevodi kao “pokajati se” (Postanak 6,6), sadrži pozitivne tonove milosti i ljubavi. Zbog toga prijevod “zažaliti/pokajati se” hebrejske riječi *nakham* ne prenosi u potpunosti Božje osjećaje. Božansko “kajanje” ne znači da se Bog predomislio, već sadrži elemente milosti i utjehe. Zbog toga se riječ *nakham* nekad pojavljuje kao istoznačnica riječi *šub*, “kajanje” (Jeremija 4,28; Jona 3,9).

Upotreba riječi *nakham* donosi nadu u ovaj prizor — mogućnost spasenja potopom. Božje emocije otkrivaju Njegovu ljubav prema ljudima. Ipak, Bog izražava svoju ljubav svojim sudom. Božji odgovor na pokvarenost koji uključuje uništenje čin je ljubavi. Hebrejska riječ *makhah*, “uništiti”, dobivena je igrom riječi s prethodnom riječju *nakham* (“kajanje”, “utjeha”), što podsjeća na Božju tugu i suosjećanje prema čovječanstvu preko Noe. Dok *nakham* ukazuje na pozitivnu stranu suda, *makhah* otkriva njegovu negativnu stranu. Uz to, riječ *makhah* pripada jeziku suda. Još preciznije, ona znači “izbrisati”. Ovo “brisanje” označava fizičko uništenje koje djeluje kao obrnuto stvaranje, djelomično brisanje Božjeg stvaralačkog čina. Ali osim fizičkog uništenja, ovaj čin brisanja također se odnosi na čin duhovnog brisanja iz knjige života (Izlazak 32,32.33; Psalam 69,28.29). U biblijskoj misli ljubav i pravda idu zajedno (Mihej 6,8).

Bog mudrosti. Božja mudrost očituje se u kombinaciji ljubavi i pravde. Bog ne spašava samo svojom dobrom voljom i ljubavlju. Opširne upute za gradnju korablje (Postanak 6,14-22), koje će omogućiti Noi i njegovoj obitelji da prežive potop, opipljivi su dokaz Božje brige za održanje života. Ove pojedinosti vezane za gradnju ne samo da svjedoče o povijesnoj stvarnosti gradnje korablje, već otkrivaju božansku brigu o uspjehu cijelog pothvata. Bog daje opširne upute u tu svrhu. Smolasto drvo i smola koji su se koristili za gradnju trupa korablje, također nisu propuštali vodu u unutrašnjost korablje. Na vrhu korablje bio je prozor kroz koji je ulazio zrak i svjetlo. On je bio smješten na lakat od ruba krova. To je vjerojatno bila neka vrsta rešetkastog otvora koji se prostirao uzduž krova i propuštao svjetlo i zrak u različite dijelove korablje osvjetljavajući je i osvježavajući njezinu unutrašnjost.

Bog koji se brine o gradnji korablje poslije će dati detaljne upute o vjerskom životu i duhovnom spasenju putem žrtava u obredima u Svetišću. Postoje mnoge podudarnosti između ključnih stvari u gradnji korablje i gradnji Šatora sastanka. Iste mjere i riječi koje su se koristile pri izgradnji korablje (Postanak 6,15) koristile su se i pri gradnji Kovčega za Šator sastanka (Izlazak 25,10). Koliko je velika bila korablja?

Ako je jedan lakat isto što i 45 centimetara, korablja je bila dulja od 137 metara; širina joj je bila 22 metra, a visina 13 metara. Ove mjere nemaju posebno simboličko ili duhovno značenje; one jednostavno oslikavaju veličanstvo i veličinu tog plovila koje je bilo tako veliko da je moglo primiti i životinje i ljude. Ali mnoge paralele između korablje i Šatora sastanka nose duboko značenje: Bog koji spašava duhovno, Isus Krist, onaj je isti Bog Stvoritelj koji spašava fizičko i materijalno.

Pitanje za razgovor i razmišljanje: Kakav teološki odnos vlada između spomenute tri Božje dimenzije — pravednosti, ljubavi i mudrosti?

TREĆI DIO: Primjena

Ne ubij. Ključna poruka potopa odnosi se na život. Nakon što je uništio dio svojeg stvaranja i nakon smrti svih živih bića koja su se našla izvan korablje, Bog ne uništava život. U tom kontekstu Bog se pridružuje ljudima ne samo zapovijedu da se množe, već i zapovijedu da ne oduzimaju život jer je život svet. Ovo se načelo najprije primjenjuje na životinje. Dakle, Božje dopuštenje da se jede meso, uzevši u obzir stanje nakon potopa, upotpunjeno je zapovijedu da se ne jede krv zajedno s mesom jer je u krvi život (Postanak 9,4). Ali kad je riječ o ljudima, Božja primjena ovog načela je apsolutna. Bog je stvorio ljude na svoju sliku, njihova krv ne smije se prolijevati (Postanak 9,5.6). Iako je život životinja svet, kao što svjedoči zapovijed o krvi, značajno je da se samo za ljudski život zahtijeva polaganje računa Bogu (Postanak 9,5).

Hebrejski jezik ima nekoliko glagola za ubijanje. Svi ovi glagoli osim jednog primjenjuju se na ljude i na životinje, a glagol *ratsakh* primjenjuje se samo na ljude. Značajno je da se upravo taj glagol, *ratsakh*, koristi u Deset zapovijedi (Izlazak 20,13). Nijanse u značenju ovih riječi ipak ne prave razliku između ubojstva i drugih slučajeva, već je prave između *objekta* koji se ubija — ljudi ili životinja. Dakle, šestu zapovijed ne treba prevesti “ne ubij” u smislu posebnog kriminalnog čina, već “ne ubijaj ljude” u apsolutnom smislu.

Pitanje za razmišljanje: Kako ovo načelo treba primjenjivati u vojnoj službi ili kad je riječ o smrtnoj kazni?

Svi narodi i Babilon

PRVI DIO: Pregled

Prva zapovijed koju je Bog dao čovječanstvu nakon potopa odnosila se na održanje života: On im je rekao da se množe i napune Zemlju (Postanak 9,1). Ova će se pouka usredotočiti na ljudske pokušaje ispunjavanja ove zapovijedi. Dosad je biblijski izvještaj govorio o pojedincima (Adamu i Evi, Kajinu i Abelu, Šetu i Noi). U ovoj pouci govorimo o određenim skupinama ljudi koje imaju sveopće značenje. Oni koji su preživjeli potop, Noina tri sina, dovest će do nastanka tri grane ljudske vrste od kojih će nastati narodi svijeta. Čini se da je čovječanstvo na pravom putu da napuni Zemlju i odnese Božju sliku u sve krajeve. Ipak, izvještaj o Babilonskoj kuli označava dramatično zastajanje u tom kretanju. Božja ideja o univerzalnosti biva zamijenjena ljudskim idealom jedinstva i uniformnosti. Ljudi žele biti jedno, i čak gore od toga, žele biti Bog.

Teme pouke

1. Blagoslovi i prokletstva. Kanaan, Hamov sin je proklet, a Šem i Jafet su blagoslovljeni. Koje je povijesno značenje ovih prokletstava i blagoslova? Kakav utjecaj oni imaju na povijest spasenja?

2. Univerzalnost i jedinstvo. Narodi svijeta otpočinju zajednički projekt: žele se ujediniti u protivljenju Bogu. Kako se Božja zamisao o univerzalnosti počela pretvarati u ideal jedinstva?

3. Pobuna protiv Boga. Graditelji Babilonske kule željeli su doprijeti do Neba. Što je bilo pogrešno u ovakvom načinu razmišljanja? Zašto je Bog sišao da preispita njihove pokušaje?

DRUGI DIO: Komentar

Prokletstva i blagoslovi. Kletva koja je bila izrečena nad Hamovim sinom (Postanak 9,25) u konačnici postaje poruka nade. Knjiga Postanka 9,25 često se užasno pogrešno primjenjuje na Afrikance pa je tako ovaj dio Pisma bio upotrebljavan kao vjersko opravdanje za robovlasništvo. Ipak, ovakvo tumačenje ovog retka koje obiluje nesnošljivošću i predrasudama ne može biti točno iz dva razloga. Prvo, prokletstvo se

ne odnosi na Hama, već na njegovog sina Kanaana. Prokletstvo se ne odnosi ni na Kuša, Hamovog prvenca, što odmah isključuje mogućnost da se ovaj redak odnosi na Afrikance ili na one koji potječu iz Afrike. Zanimljivo, biblijska rodoslovlja (vidi stablo naroda u Postanku 10) više govore o etnogeografiji, to jest geografskoj raspoređenosti ljudi, a ne o etničkoj pripadnosti ili podrijetlu ljudskih rasa i jezika. Sam fenomen "rase" proizlazi iz pseudoznanstvenih rasističkih i lingvističkih teorija iz 19. stoljeća koje se zasnivaju na teoriji o evoluciji i samo je još jedno zlo koje je izraslo iz ovog suvremenog mita o nastanku svijeta. Dakle, biblijske oznake za etničke skupine kao što su "Jafetiti," "Semiti" ili "Hamiti" ne slijede jasan kriterij rase kako ga je definirala teorija o evoluciji, već su mnogo složenije i maglovitije. Na primjer: iako su kanaanski jezici semitski, Kanaan se računa pod Hamite. Iako je Kuš potomak Hama, on je i otac Nimroda, utemeljitelja Babilona. Elam, koji pripada nesemitskom narodu, Šemov je sin.

Drugi razlog zbog kojeg se Postanak 9,25 (Varaždinska Biblija) ne može odnositi na crnce jest što je spominjanje Kanaana aluzija na Obećanu Zemlju sa svim onim što ta zemlja simbolizira, uključujući i spasenje svijeta. U ovom je kontekstu izraz "najniži sluga" ironičan. "Najniži sluga" je superlativ ukazujući time na duhovno usmjerenje i upućujući na Isusa, Slugu koji dolazi spasiti svijet (Ivan 13,5).

Blagoslovi iz Postanka 9 potvrđuju ovakvo tumačenje. Zanimljivo je da ni Šem ni Jafet nisu blagoslovljeni, već samo Bog (Postanak 9,26). Proročanstvo nas također vodi dalje od neposredne budućnosti Izraela zabilježene u Petoknjižju, k spasenju čovječanstva (Postanak 9,27). Riječji koje se koriste u proročanstvu također se odnose na izraelski Šator sastanka (Jošua 18,1), a postoji i proročka aluzija na pogane koji će odgovoriti na izraelsku poruku spasenja i pridružiti se svetoj zajednici Izraela (Izaija 66,18-20; Rimljanima 11,25). Ipak, ispunjenje ovog proročanstva ovisi najprije o ispunjenju drugog proročanstva: pokoravanja Kanaana. Ovaj događaj je toliko bitan u piščevim očima da se on ponovno vraća na njega na kraju blagoslova kada, po treći put, govori o Kanaanu kao o Šemovom sluzi (Postanak 9,27; usporedi s redcima 25.26). Jezik u dijelu koji govori o blagoslovima ima stil molitve: "Blagoslovljen da je ..." (Postanak 9,26.27). Mojsije, pisac ovog teksta i suvremenik porobljenih Izraelaca u Egiptu, moli se za spasenje Izraela, što je osnovni i prvi korak u spasenju čovječanstva.

Univerzalnost i partikularnost. Ova povezanost između partikularne (pojedinačne) i univerzalne perspektive karakteristična je za buduću biblijsku misao. Za razliku od grčkog načina razmišljanja koje pristupa apsolutnoj istini sada i odmah, hebrejski proroci govore o Bogu

koji je izabrao narod, i poslije svojega Sina, preko kojega će objaviti sebe čovječanstvu.

Jedna ilustracija biblijskog načina razmišljanja utjelovljena je u broju sedamdeset: postoji sedamdeset naroda koji su spomenuti u listi naroda u Postanku 10 koji pretkazuju sedamdeset članova Jakovljeve obitelji (Postanak 46,27) i sedamdeset izraelskih starješina u pustinji (Izlazak 24,9). Čini se da ova povezanost između brojeva sedamdeset leži u pozadini Ponovljenog zakona 32,8, gdje se govori o Bogu koji je podijelio čovječanstvo “po broju sinova Izraelovih”. Kao što je prema hebrejskoj predaji bilo sedamdeset naroda, bilo je i sedamdeset jezika. U Novom zavjetu Isus šalje sedamdeset učenika navješćivati Evanđelje (Luka 10,1-16). Rodoslovlje Noe, koji je bio otac zemaljskih naroda (Postanak 9,19; 10,32), utjelovljuje ispunjenje božanskih blagoslova i obećanja Noi: “Plodite se i množite.” (Postanak 8,17; 9,1.7) Ovaj blagoslov i obećanje također su povezani s prethodnim obećanjem i blagoslovom danim Adamu prigodom stvaranja (Postanak 1,28.29).

Bog naroda, Stvoritelj svijeta, i Izraelov Jahve isti je Bog. Ova činjenica vodi do dva bitna teološka zaključka. Prvo, to znači da Bog utječe na svijet bez obzira na vjerske granice. Bog je prisutan u svakom narodu. Drugo, to znači da spasenje naroda ovisi o svjedočanstvu Izraela. Narodi će biti blagoslovljeni samo preko Izraela (Postanak 12,3), jer je samo izraelski Bog pravi (Ivan 4,22.23). Pouke iz hebrejske Biblije, iz povijesti Izraela i događaja koji su zabilježeni u Novom zavjetu imaju otkupiteljsku vrijednost za sve narode.

Pokušaj ujedinjenja i pobuna. Zabrinjavajuće je to što je graditeljima Babilonske kule jedinstvo bilo najbitnije. Rečenica: “Sva je zemlja imala jedan jezik i riječi iste” (Postanak 11,1), ukazuje na činjenicu da su ovi ljudi koristili iste riječi i imali isto usmjerenje. U izvještaju o Babilonu zabilježen je prvi pokušaj ujedinjenja svijeta. Ne čudi onda što je ovakav način razmišljanja proizveo totalitarno društvo koje nije ostavilo prostora za razlike ili neslaganja (usporedi Daniel 3,1-7), pokušavajući uz to zauzeti Božje mjesto. Ova dva usmjerenja — k uniformnosti i uzurpaciji — idu zajedno. Povijest je pokazala da prisiljavanje drugih ljudi da se ponašaju i misle kao mi, neizbježno vodi u nesnošljivost i progonstvo. Konačno, takva prisila raspaljuje i želju za prisvajanjem Božjeg mjesta.

Također je značajno što se graditelji Babilona koriste Božjim riječima. Prva riječ, usklik *habah*, “hajde”, koji dvaput uvodi u razgovor među graditeljima (Postanak 11,3.4), istovjetna je riječi koju Bog izgovara (Postanak 11,7). Gramatički izraz suradnje zajednice, koji se četiri puta ponavlja u Postanku 11,1-7 (uvijek se govori u množini), podsjeća

na božanski plural korišten pri stvaranju (Postanak 1,26) i time pokazuje namjeru graditelja da prisvoje Božju moć. Čak i hebrejska riječ za “kulu” koja opisuje grad Babilon, govori o ovoj namjeri. Ova je riječ povezana s riječju *gadal*, “veliki”, što posredno uključuje pojmove veličine i slave koja se često povezuje sa samim Bogom (Izlazak 18,11). Zanimljivo je što se u Danielu 8, koji ima nekoliko zajedničkih teoloških i lingvističkih motiva s našim tekstom, koristi ista riječ *gadal* kao ključna riječ koja opisuje pokušaj malog roga da se uzdigne iznad samog Boga (Daniel 8,9—11,25). Kula je građena s namjerom da dopre do Neba, što pokazuje da je imala iznimnu važnost. Graditelji Babilona vođeni su duhovnom željom da zamijene Boga koja je jasno naznačena u riječima: “Pribavimo sebi ime.” (Postanak 11,4) Bog je jedini koji “uzveličava ime” (Postanak 12,2) i jedini koji može sebi steći vječno ime (Izaija 63,12.14).

TREĆI DIO: Primjena

Prokletstva pretvorena u blagoslove: Nadite primjere u Bibliji gdje je nešto što je najprije bilo određeno za prokletstvo u konačnici postalo blagoslov. Nadite u svojem životu slučajeve u kojima vam je loše iskustvo (primjerice pozitivni rezultat testiranja na COVID-19) pružilo neočekivane prilike za razmišljanje, zajedništvo i povratak Bogu. Zašto patnja često nosi sa sobom otkrivanje novih vrijednosti i približavanje drugim ljudima i Bogu?

Jedinstvo i pobuna protiv Boga: Pronadite u Bibliji i povijesti, u vašoj mjesnoj crkvi i u vašem osobnom životu slučajeve u kojima se dobronamjerni vođa, ili možda vi, ponašao kao graditelji Babilonske kule. Kako to da veliki ideali svetosti, jedinstva i istine često vode u nesnošljivost i oholost? Kako nas Isusov primjer nadahnjuje da izbjegnemo ovu pogrešku? Kako to da nije dovoljno samo biti u pravu i da to često stvara mržnju, samopravednost i oholost?

Abrahamovi korijeni

PRVI DIO: Pregled

Uvod: Ova pouka povest će nas na putovanje iz Babilona u Obećanu Zemlju, ali s novim glavnim likom, Abrahamom, koji ostavlja svoj dom a da ništa nije znao o svojem konačnom odredištu. Abrahamovi prvi koraci prema Obećanoj Zemlji nisu bili laki, oklijevao je. On s mukom baštini zemlju. I kada konačno stigne u Kanaan, ne može ostati tamo jer tamo vlada glad. Zbog toga odlazi u Egipat. Međutim, Abraham se ni tamo ne može nastaniti zbog sukoba s faraonom. Na kraju se mora okrenuti i vratiti se natrag u Kanaan. Međutim, stvari se opet kompliciraju. Abraham i njegov nećak Lot tamo se dogovore da se razdvoje zbog spora oko zemljišta. Nakon toga izbija rat koji zahvaća onaj dio zemlje koji je Bog namijenio Abrahamu. Nakon bitke pred Abrahamom izlazi stranac, Melkisedek, kojem on daje desetinu, što je bilo znak njegove spoznaje da mu ništa ne pripada. Ove epizode bogate su duhovnim poukama u kojima se isprepliče vjera i etika.

Pitanja za razmišljanje: Usporedite Abrahamove manipulacije i laži s faraonovim povjerenjem i iskrenošću; usporedite Abrahamovu nesebičnost s Lotovom sebičnošću; usporedite Abrahamovu velikodušnost s pohlepom kraljeva. Analizirajte Abrahamovu nedosljednost i nedostatak povjerenja kada odgovara na Božji poziv.

DRUGI DIO: Komentar

Lekh lekha, “idi”. Ovaj hebrejski izraz znači “idi da bi pronašao sebe”. Poziv Abrahamu da ode iz svoje zemlje i udalji se od svojih korijena trebao bi ga odvesti na put pronalaska sebe, ispunjenja njega samog i nalaženja vlastitog identiteta. Nije dovoljno da Abraham iziđe iz Babilona; da bi doista pronašao sebe, Abraham mora izići iz Babilona koji je i dalje s njim — idolopoklonstvo njegovih očeva i oholost Babilona. Da bi se to dogodilo, Abraham ne samo da mora napustiti mjesto na kojem je bio dotad; on mora biti u stalnom pokretu. Značajno je da se ova “pokretna” sudbina ogleda i u jeziku kojim je zapisana povijest njegovog života. Glagol “idi”, *halak*, ključna je riječ koja dominira iz-

vještajem o Abrahamu od 12. do 22. poglavlja, koja tvore središnji dio Knjige Postanka. Također je značajno da se izrazom *lekh lekha*, "idi", uokviruje Abrahamovo duhovno putovanje. Ovaj izraz pojavljuje se dva puta: prvi put kada je Abraham pozvan da napusti svoju prošlost (Postanak 12,1), i drugi put kada je pozvan da napusti svoju budućnost (Postanak 22,2). Viseći tako u bespuću, odvojen od svojih korijena, Abraham ovisi samo o Bogu. Abraham je primjer "vjere".

Abraham i faraon. Kada je Abraham stigao u Egipat, faraon je za njega bio prijetnja. Međutim, umjesto da zatraži Božju pomoć i vodstvo, on se oslanja na laži. Ipak, Abrahamova prijevara okreće se protiv njega. Baš zbog toga što je Abraham lagao i tvrdio da je Sara njegova sestra, faraon ju je uzeo na svoj dvor (Postanak 12,15; usporedi Postanak 12,19). Ironično, baš zbog toga što je vjerovao da je Sara Abrahamova sestra, faraon je bio dobar prema Abrahamu (Postanak 12,16), baš kao što je Abraham želio (Postanak 12,13). Ovaj je izvještaj pun dvosmislenosti. Čak i kada je Abraham slagao, opet je govorio istinu, jer Sara i jest i nije njegova sestra; ona mu je polusestra. Čak i kada je Abraham blagoslovljen svim darovima faraona, on je i proklet jer je njegova žena sada na faraonovom dvoru. Bog ne ukorava Abrahama; ipak, kada faraon govori, njegove riječi zvuče kao riječi koje je Bog uputio Adamu (Postanak 3,9.11). Sličnost između ovih dvaju ukora pokazuje da je Abrahamovo bezakonje isto kao i Adamovo.

Abraham i Lot. Glagol *halak*, "idi", koji odgovara pozivu *lekh lekha*, javlja se ponovno prvi put nakon Kanaana. Koristi se dvaput (Postanak 13,1.5). Prvi put se odnosi na Abrahamov put u Betel gdje je Abraham sagradio žrtvenik i obožavao Boga (Postanak 13,4). Ovaj potez ponovno povezuje Abrahama s njegovom prošlošću i nastavak je njegovog putovanja u Egipat. Abraham se vraća na "iskonske staze" (Jeremija 6,16; usporedi Jeremija 18,15). On se kaje.

Glagol *halak*, "idi", pojavljuje se opet kad se opisuje odlazak Lota. Ipak, za razliku od Abrahamovog polaska na put, Lotov odlazak nema duhovnu konotaciju; umjesto toga njegov odlazak povezan je s njegovim bogatstvom (Postanak 13,5). Uz to, ne samo da je mjesto na koje oni idu drugačije, već je drugačiji način na koji prebivaju tamo kamo su otišli. Dok Abraham povezuje svoje prebivanje s odnosom s Bogom, Lot svoje prebivanje povezuje samo sa sobom i svojim materijalnim posjedom. Poteškoće u njihovom zajedničkom prebivanju na jednom mjestu (Postanak 13,6) nisu rezultat samo vanjskih čimbenika; one postoje zbog dubokih duhovnih razlika između Abrahama i Lota. Njihovi su pogledi na svijet nepomirljivi (Postanak 13,7-9), pa su i napetosti među njima neizbježne. Iako biblijski tekst izvještava o svađi među pastirima, sukob

se odvija i na dubljoj razini i uključuje duhovne stvari. Abraham tada shvaća da je razdvajanje jedini način održavanja mira. Tada Lot preuzima inicijativu i bira bogatu ravnicu. Abraham uzima ono što mu je preostalo: kanaanske planine (Postanak 13,12). Za razliku od Lota koji podiže oči i vidi (Postanak 13,10), Abraham to čini tek po Božjem nalogu (Postanak 13,14).

Poslije, nakon bitke, kada je Lot zarobljen i odveden iz Sodome (zajedno sa svojim imutkom), Abraham odlazi sa svojim ljudima da spasi svojeg nećaka. Na kraju ovog pothvata Lot i njegovi ljudi bivaju izbačeni. Kralj Sodome izlazi u susret Abrahamu po njegovom povratku da bi mu zahvalio (Postanak 14,7). Ironično, Lot, koji je tako želio upravljati svojom sudbinom i uzeti najbolji dio zemlje za sebe, postaje zatočnik. Abraham, s druge strane, koji je ponizno i ljubazno prepustio Lotu pravo da prvi izabere — što je bilo njegovo pravo starijeg — sada preuzima inicijativu i upravlja stvarima. Abraham je razumio da je povjerenje u Boga i prepuštanje prednosti drugome najbolji način upravljanja životom i da donosi najbolji ishod. Ova ista paradoksalna pouka poslije je ponovno naglašena u Isusovom Govoru na gori (Marko 8,35).

Abraham i Melkisedek. Ovaj tajanstveni kralj pojavljuje se u okviru ovog izvještaja niotkuda. Melkisedek dolazi iz grada Šalema, što je stari naziv za Jeruzalem, a taj grad nije sudjelovao u ratu. Uz to, ime Šalem, što znači “mir”, u suprotnosti je s aktivnošću ratovanja o kojem se izvještavalo dosad. Riječ “pravednost” (*tsedek*), koja se nalazi u imenu ovoga kralja, u suprotnosti je sa “zlom” i “pokvarenošću” na koje podsjećaju imena sodomskog kralja Bere (“u zlu”) i gomorskog kralja Birše (“u pokvarenosti”). Melkisedek je nazvan svećenikom Boga Svevišnjega.

Ovdje se prvi put u Bibliji pojavljuje riječ “svećenik” (*kohen*). Melkisedekovo svećenstvo prethodi levitskom svećenstvu. Činjenica da Abraham koristi istu titulu *elilion* za Svevišnjeg Boga kao i Melkisedek (Postanak 14,20), pridružujući tom imenu (Postanak 14,20) ime Jahve (Postanak 14,22), pokazuje da je Abraham u Melkisedeku vidio pravog svećenika Boga Stvoritelja. Iako je Melkisedek pripadao kanaanskoj zajednici, Bog ga je izabrao za svojeg predstavnika među ljudima onog vremena. Usprkos njegovom stranom podrijetlu, Abraham mu daje desetinu i biva blagoslovljen. Brojna spominjanja Boga, svetog kruha i vina, blagoslova i hvalospjeva Bogu, pridaju ovom kanaanskom svećeniku Melkisedeku duhovno značenje koje nadilazi puki susret kraljeva. Također se može primijetiti da ovaj susret na isti način opisuje i ostatak Pisma. Psalam 110 povezuje Melkisedeka s budućim Mesijom iz Davidova plemena (Psalam 110,4), što čine i novozavjetni pisci povezujući

Melkisedekovo jedinstveno svećenstvo s Isusovim (Hebrejima 5,5-6,10; 7).

TREĆI DIO: Primjena

Lekh lekha, “idi”. Pronadite u Bibliji tekstove u kojima proroci pozivaju Božji narod da iziđe iz Babilona. Što ovaj poziv znači za Božji narod u današnje vrijeme? Kako se Božji poziv Njegovom narodu da “iziđe” može primijeniti na vaš društveni život? Kako se ovaj poziv odnosi na vašu svakidašnju izgradnju karaktera? U kakvom je odnosu ovaj poziv s vašim iskustvom obraćenja?

Abraham i Lot. Kako je Abraham mogao prepustiti Lotu da izabere prvi? Kako takav stav možete primijeniti u svojim odnosima s drugim ljudima? Zašto je Abrahamovo usredotočivanje na budućnost bolje od Lotovog usredotočivanja na sadašnjost? Koja nam načela i pouke ovaj izvještaj iznosi o načinu na koji bismo trebali posloovati? Zašto se zločin i prijevara u konačnici ne isplate?

Abraham i Melkisedek. Koje pouke o duhovnoj važnosti desetine možemo naučiti od Abrahama koji svoju desetinu daje Kanaanskom kralju Melkisedeku, svećeniku u gradu Šalemu? U kakvom je odnosu Abrahamova odluka da dađe desetinu od svega što je osvojio u borbi i njegova vjera u Boga i Stvoritelja (Postanak 14,19.20)? Kako se vaše ispovijedanje vjere u Boga Stvoritelja odnosi na vaš materijalni posjed?

Savez s Abrahamom

PRVI DIO: Pregled

Uvod. U ovoj pouci dolazimo do središta Abrahamovog vjerskog iskustva. To je trenutak kada Bog sklapa Savez s Abrahamom, nakon što je prije toga sklopio Savez s Noom (Postanak 6,18-9,20). Savez s Abrahamom sadrži iste uvjete kao i Savez s Noom. Ipak, za razliku od Saveza s Noom, Savez s Abrahamom počinje žrtvenim obredom koji se povezuje s obećanjem o sinu i zemlji. Savez je potvrđen znakom. Dakle, Savez s Abrahamom razlikuje se od Saveza s Noom i sadrži neke nove elemente. On sadrži dva žrtvena obreda, a njegov znak je obrezanje i dobivanje novog imena: Abram postaje Abraham. Osim toga, biblijski izvještaj iznosi dvije različite perspektive ovog Saveza. U Savezu s Noom naglasak je na Bogu, dok je Noa podređen; s druge strane, Savez s Abrahamom uključuje Abrahamovu perspektivu pa je putanja tog Saveza kompleksnija.

Teme ove pouke

1. Napetost vjere. Abrahamova vjera sastoji se od sumnji i pitanja; Abraham vjeruje Bogu usprkos sebi samom. Abrahamov smijeh pokazuje ironiju i čuđenje. Abrahamova molitva Bogu sastoji se od izazova i pokoravanja.

2. Zakon gostoprimljivosti. Abrahamova briga o strancima koji su bili njegovi gosti u suprotnosti je s opakošću i prijetnjama strancima od strane Sodomaca.

3. Strast posredovanja. Abraham se moli za pokvarene stanovnike Sodome nadajući se da u gradu ima dovoljno pravednika da se izbjegne uništenje.

DRUGI DIO: Komentar

Abraham vjeruje Jahvi. Abrahamova vjera počinje strahom i nastavlja se pitanjima i sumnjama. Abraham se najviše boji nepoznatog, njegova budućnost je neizvjesna, nešto čime on ne može upravljati. Abraham se zbog toga uzda u sadašnjost i određuje svojeg slugu Eliezera kao baštinika (Postanak 15,2). Dakle, kada Bog govori Abrahamu,

On koristi nekoliko izraza koji upućuju na budućnost. Izraz “ne boj se” često se povezuje s obećanjem o baštini. Isto obećanje budućnosti također je sadržano u riječi *magen*, “zaštita” (Postanak 15,1), koja podsjeća na glagol *magan*, “izbaviti” (Postanak 14,20), i koristi se u povezanosti s Abrahamovom prošlom pobjedom. Tako vidimo da je Bog koji je spasio Abrahama u prošlosti isti Bog koji će ga spasiti u budućnosti. Viđenje Boga koji poznaje budućnost, pobuđuje u Abrahamu vjeru u budućnost: “Abraham je povjerovao Bogu.” (SHP)

Hebrejski glagol *heemin*, “povjerovati”, opisuje više od osjećajnog ili razumskog procesa, ili pukog vjerovanja. U hebrejskom “vjerovati” ima odnosnu konotaciju, kao što se vidi u korijenu *'aman*, “čvrst”, “pouzdan”. Oslanjajući se na Boga, Abraham je “povjerovao” da će dobiti baštinika. Ovu vjeru Bog mu je “uračunao” kao “pravednost”. Drugim riječima, Bog je “uračunao” ovu vjeru koja ima istu *vrjednost* kao i pravednost. Ovakav pogled na vjeru još je logičniji u svjetlu starih egipatskih vjerovanja. Dok se u starom Egiptu težina ljudske pravednosti mjerila brojem ljudskih dobrih djela i uspoređivala s težinom božice Maate i njezine božanske pravednosti, Abrahamova se pravednost mjerila onim što je Bog učinio za njega. Abraham nije pravedan zbog svojih djela, već zbog volje da se osloni na Božja djela koja On čini za njega (Rimljanima 4,2-4).

Bog i Abraham se smiju. Na božansku objavu Abraham je pao ničice i nasmijao se (Postanak 17,17). Ovo je drugi put da Abraham pada ničice (usporedi Postanak 17,3). Ipak, ovoga puta njegovo padanje ničice povezano je sa smijehom, prvim smijehom koji je zabilježen u Bibliji. Nije najjasnije dolazi li ovaj smijeh kao izraz sumnje ili Abrahamovog čuđenja. Činjenica da se Abraham smije u kontekstu čina obožavanja ukazuje na čuđenje. Ipak, čim Abraham progovori, prevladava sumnja. On predlaže razumno rješenje. Abraham misli na Jišmaela. Abrahamovo nepovjerenje zahtijeva od Boga da bude jasan. Božje obećanje ne odnosi se na Jišmaela. Kao odjek Abrahamovih pitanja, Bog jasno kaže da je to Izak (Postanak 17,19). Ironično, Izak znači “on se smije” oslikavajući Abrahamov smijeh.

Ali ipak, ovog puta je Bog taj koji se smije jer ime Izak nosi i ime Boga kao što pokazuju semitska i biblijska lingvistička istraživanja imena. Paralelno s imenom “Jišmael”, koje znači “Bog je čuo”, Izakovo ime također je nosilo, makar implicitno, ime Boga: “[Bog] se nasmijao”. Božji smijeh tako odjekuje u Abrahamovom smijehu. Poslije će se i Sara smijati. Sarin smijeh pojačava čuđenje koje smo vidjeli u prethodnom prizoru. Sara koja se krije u šatoru, čuje nevjerojatnu vijest o rođenju i zatim se smije. Potom se događa nešto čudno. Iako se Sara smijala “u

sebi" (Postanak 18,12), posjetitelju su poznate njezine misli (Postanak 18,10-13). Ova iznimna sposobnost govori Abrahamu i Sari da su u Božjoj prisutnosti, što jamči čudesno rođenje koje je obećano.

Abraham priprema hranu za Jahvu. Po prvi put Abraham prima nebeske goste a da to ne zna. Njegovo ponašanje bit će zapamćeno kao primjer gostoprimstva (vidi Hebrejima 13,2). Umjesto da odmah prijeđe na ispunjavanje obećanja Saveza, što je i razlog Njegovog posjeta, Bog ulazi u ljudsku sferu. On će biti viđen, upoznat i nahranjen od strane Abrahama. Dnevna je žega. Abraham sjedi ispred svojeg šatora, kao da čeka i nada se da će netko doći. U pustinji nema puno prolaznika. Pa kad Abraham vidi nekog u daljini, on mu trči ususret, što je nesvakidašnje uzevši u obzir njegove godine (imao je devedeset devet godina), i samo što je bio obrezan (Postanak 17,24). Čim su gosti stigli, Abraham ih poslužuje i priprema im jelo. Nakon što je donio vodu da gosti operu noge (Postanak 18,4), bira im najbolju hranu za jelo (Postanak 18,6.7). On u ovaj posao uključuje cijelu svoju obitelj. Sara peče kruh (Postanak 18,6), a mladić, vjerojatno Jišmael, priprema tele (Postanak 18,7). Abrahamova strast i revnost u služenju ove trojice posjetitelja proizlazi iz njegove slutnje da su to posebni gosti. Na ovo ukazuje činjenica što Abraham oslovljava jednog od posjetitelja s Adonaj, "Gospodine" (Postanak 18,2.3). Činjenica da Abraham nudi hranu i vodu svojem Gostu ne isključuje mogućnost da je prepoznao njegov božanski identitet. "Ljudski" izgled ovih posjetitelja koji stoje (Postanak 18,2), jedu (Postanak 18,8), i razgovaraju (Postanak 18,9), dio je božanske strategije utjelovljenja i silaska k ljudima. Abraham zatim stoji pred njima (Postanak 18,8), spreman da im služi u nekoj od njihovih potreba.

Abraham se pogađa s Bogom. Glagol "stajati" koji je upotrijebljen kada se Abraham opisuje kako služi svojim gostima (Postanak 18,8), sada ponovno opisuje Abrahamov stav pred Bogom (Postanak 18,22). Naime, prijedlog "pred" nakon kojeg slijedi glagol "stajati" obično označuje poštovanje koje se ukazuje Bogu i upućivanje molitve (Ponovljeni zakon 10,8; 1. o kraljevima 17,1; Zaharija 3,1). Ovo je prvi slučaj u Bibliji kada jedna osoba moli za drugu osobu. Čak je i Noa šutio u sličnim situacijama (Postanak 6,13-22). Hebrejski glagol *wajigaš*, "prići blizu", ukazuje na Abrahamovo oklijevanje i sporo prilaženje Bogu (Postanak 18,22.23). Abraham je odvažan, ali ipak s poštovanjem pokazuje svijest o Božjoj uzvišenosti. Taktično se obraća Bogu pitanjima. Abraham uvlači Boga u partiju pogađanja u kojoj se s pedeset kreću prema broju deset. Prema Amosu 5,3, smatra se da pedeset znači polovinu malog grada koji broji stotinu ljudi (usporedi Suci 20,10). Abraham upućuje izazov Bogu pretpostavkom da u gradu ima jednak broj praved-

nih i zlih. Kada Abraham stigne do broja deset (Postanak 18,32), on shvaća da je došao do određene granice i ne želi dalje spuštati broj. Broj deset simbolizira minimum. Značajno je da je broj deset prikazan *jotom*, najmanjim slovom hebrejskog alfabeta (vidi Matej 5,18). Poslije će broj deset u judaizmu postati minimum koji je potreban za zajednicu obožavatelja (*minjan*). Koncept prema kojem je ovaj minimum pravednih dovoljan za kolektivno spasenje zajednice, preteča je službe Sluge Jahvina koji će “opravdati mnoge” (Izaija 53,11). Nakon šest odgovora, Bog iznenada završava razgovor s Abrahamom. Iako se Bog rado savjetuje s ljudima, Njegov je sud konačan.

TREĆI DIO: Primjena

Abraham je vjerovao Jahvi. Kako možemo potaknuti ljude da vjeruju? Zašto se biblijska vjera odnosi na budućnost? Kako biste pozvali nekoga da vjeruje ako je upravo izgubio nekoga bliskog? Kakav je odnos između vaše vjere i nade?

Bog i Abraham se smiju. Razgovarajte o tvrdnji koja se katkad čuje da je smijeh od davla. Pronađite u Bibliji (Starom i Novom zavjetu) slučajeve gdje se spominje smijeh i humor. Zašto su smijeh i humor u skladu s pravom vjerom? Zašto pobožni ljudi često preziru smijeh?

Abraham priprema hranu za Jahvu. Kako Abrahamova revnost u pripremi dobre hrane nadahnjuje na misiju i obožavanje? Pronađi u Bibliji trenutke kada su hrana i obrok odigrali ključnu ulogu u obredima u okviru saveza s Bogom. Zašto je hrana tako važna u Bibliji? Zašto je asketizam nespojiv s biblijskim vrijednostima?

Abraham se pogađa s Bogom. Zašto je Abrahamova odvažnost i izazov koji je uputio Božjoj volji zapravo čin vjere? Kako biste ovaj primjer primijenili na svoje iskustvo molitve? Pronađite u Bibliji slučajeve kada bi se neka osoba pogađala s Bogom i tako postigla dogovor s Njim.

Obećanje

PRVI DIO: Pregled

Uvod: Ova pouka vodi nas do vrhunca Abrahamove vjere: žrtvovanja Izaka. Ovo žrtvovanje ujedno je i ispit Abrahamove vjere. Ovaj neobični događaj središnja je točka Postanka. Istražit ćemo nekoliko pitanja: Kakvo je značenje ovog događaja? Zašto je Bog tražio od Abrahama da žrtvuje svojeg sina kada je to bilo u suprotnosti s Njegovim obećanjem? Kako će Jahve providjeti? Zašto je žrtva koja će zamijeniti Izaka i očekivano janje na kraju bila ovan? Koje je teološko i proročko značenje ove žrtve? Nakon ovog dramatičnog događaja, u Abrahamovom životu više nema nijednog značajnog događaja. Sljedeći je veliki događaj Izakov brak s Rebekom. Tada se Abraham ženi Keturom i umire “star i pun godina”.

Teme ove pouke

1. Značenje otkupljenja. Žrtvovanje Izaka više je od etičkog problema ili egzistencijalne krize. Ovaj biblijski izvještaj bavi se problemom otkupljenja. Ovdje se otkriva njegova tajna, duboko značenje, sveopća narav i eshatološka svrha. Božji poziv Abrahamu koji je trebao biti blagoslov svim narodima, ispunjava se otkupljenjem prikazanim slikom žrtvovanja Izaka.

2. Snaga molitve. Izakov brak utemeljen je na molitvi. Prekrasna Eliezerova molitva i njezino ispunjenje posebno je nadahnjujuće štivo i bogato značenjem i duhovnim poukama.

DRUGI DIO: Komentar

Značenje otkupljenja. Misao o otkupljenju prisutna je već u samom pojmu ispita. Značenje hebrejskog glagola *nissah*, “staviti na kušnju” (Postanak 22,1), obuhvaća dvije suprotne misli. S jedne strane kušnja ukazuje na sud. Bog “stavlja na kušnju” da “dozna što ti je u srcu” (Ponovljeni zakon 8,2; usporedi Psalam 139,1.23.24). Ovaj aspekt jasno je naznačen od strane Andela Jahvina (Postanak 22,11.12).

S druge strane, biblijski pojam “stavljanja na kušnju” nadilazi duboko ispitivanje Abrahama od strane Boga da bi ocijenio snagu njegove

vjere. Mojsije upotrebljava isti glagol, *nisah*, “iskušati”, da umiri svoj narod koji se boji grmljavine na Sinaju (Izlazak 20,18-20). Umjesto da ovo bude proizvoljan i okrutan čin usmjeren protiv onoga tko biva stavljen na kušnju, božanska kušnja donosi pozitivnu i obećavajuću perspektivu božanskog suda i otkupljenje u korist onog koji se iskušava; zbog toga ovo stavljanje na kušnju treba razumjeti u kontekstu saveza milosti i spasenja.

Pojam otkupljenja ponovno se javlja s pojavom ovna, zbog kojeg se Abraham iznenadio što ga vidi. Abraham i Izak očekivali su janje (Postanak 22,7.8). Na Izakovo bojažljivo pitanje: “Gdje je janje?”, što je uključivalo i pitanje: “Jesam li ja janje?”, Abraham odgovara: “Bog će već providjeti.” (Postanak 22,8) Prema ustroju ovog dijela rečenice naglasak je na Bogu jer je rješenje samo u Bogu. Bog je taj koji će providjeti. Neobičan je izraz “Bog će providjeti”. Ovaj je izraz jedinstven u hebrejskom Pismu. Istog je oblika kao i izraz *lekh lekha* što znači “ići”. U obliku *jrehlo* (što se uglavnom prevodi kao “Bog će providjeti”), treba ga prevesti kao “Bog će providjeti sebe kao janje”, što znači da će Bog dati sebe.

Namjera ovog izvještaja nije bila da odgovori na pitanje podrijetla životinjskih žrtava ili da naznači što ljudi moraju učiniti i dati Bogu da bi zadovoljili spasenje. Ovan koji je bio Izakova zamjena označavao je Božji dar Abrahamu. Proces spasenja ima svoj početak u Bogu, kao što piše Pavao: “Bog bijaše onaj koji je u Kristu pomirio svijet sa sobom.” (2. Korinćanima 5,19) Ipak, osim ove zamjениčke funkcije životinje, ovan kao žrtva paljenica sadrži duboku teološku poruku. Žrtva paljenica bila je jedina vrsta žrtve koja je zahtijevala spaljivanje cijele životinje (Levitiski zakonik 1,9). Spaljena žrtva upućivala je na puninu Božje žrtve preko Isusa Krista za spasenje čovječanstva (Hebrejima 9,12; 10,10). Na isti se način prinostila žrtva paljenica na Dan pomirenja (Levitiski zakonik 16,3.5). Više od bilo kojeg drugog biblijskog teksta, u ovome se koristi isti jezik kao i kod žrtvovanja Izaka. Nalazimo iste povezane riječi u oba teksta: “žrtva paljenica” (Postanak 22,13; usporedi Levitski zakonik 16,3.5), “pojavit se” u istom pasivnom obliku (Postanak 22,14; usporedi Levitski zakonik 16,2), “uzme ovna” (Postanak 22,13; usporedi Levitski zakonik 16,5) i “za njim ovan” (Postanak 22,13; usporedi Levitski zakonik 16,5). Ova jedinstvena tekstualna veza pokazuje da je pisac koji je pisao o Danu pomirenja imao na umu izvještaj o žrtvovanju Izaka i da je svjesno povezao ova dva događaja.

Izvještaj o Abrahamovom žrtvovanju i vezanju Izaka tako ide dalje od vjerskog, egzistencijalnog, ili etičkog iskustva pojedinca. Ovo je pro-ročanstvo. To što je Bog providio ovna tipološki upućuje na eshatološki

Dan pomirenja u kojem Bog prihvaća tu žrtvu da se preko nje povijesno ispuni otkupljenje čovječanstva (Daniel 8,14) za Božje kraljevstvo (Daniel 7,9-14).

Snaga molitve. Eliezerova molitva (Postanak 24,12-14) sastoji se od tri dijela:

1. Eliezer se obraća Bogu kao svojem Bogu (Postanak 24,12).

2. Eliezer moli za uspjeh cijelog pothvata. Hebrejski glagol *hakreh*, “pomoz mi danas” (Postanak 24,12 — Suvremeni hrvatski prijevod), izveden je iz glagola *karah*, što znači “dogoditi se” i prenosi misao “prilike” (Ruta 2,3). Sluga moli Boga za priliku da se to dogodi. Pojmu slučajnosti ovdje nema mjesta. Činjenica da Bog upravlja prilikama znači da će On djelovati u okviru onog što se čini kao prilika iz ljudske perspektive. On je Bog providnosti koji može izazvati određeni događaj. Ovaj pogled dodatno potkrepljuje činjenica da sluga ide tako daleko da određuje ne samo trenutak događaja, odmah (Postanak 24,12), već i mjesto događaja, upravo tu, “izvan grada, pokraj studenca” (Postanak 24,11.13).

3. Eliezer postavlja posebne uvjete. Da bi odlučio o odabiru žene, sluga predlaže Bogu ispit koji žena treba položiti. Kandidatkinja treba ne samo “spustiti” svoj vrč strancu (Postanak 24,14), već treba dobrovoljno napojiti i njegovih deset deva. Težina ovog ispita potvrdit će da Bog stoji iza toga (Postanak 24,14; usporedi Suci 6,36-40). Ovaj ispit očito nije samo natprirodni znak koji pokazuje Božje odobravanje; to je također ispit karaktera koji će otkriti kakva je kandidatkinja osoba, njezinu velikodušnost i ljubaznost, njezinu dobrovoljnost da služi i više nego što se zahtijeva, njezinu gostoprimstvo, kao i njezinu tjelesnu izdržljivost i snagu. Ispunjenje molitve ovog slugu počelo je čak prije nego što se on pomolio (Postanak 24,15; usporedi Matej 6,8).

Izvještaj o ispunjenju njegove molitve počinje iznenađenjem koje je naglašeno riječju “gle” kad je ugledao Rebeku. Uz to, spominjanje njezinog vrča na ramenu (Postanak 24,15), upućuje na sluginu molitvu Bogu (Postanak 24,14). Izvještaj se dalje nastavlja i iznosi tjelesne kvalitete ove žene: njezinu ljepotu i nevinost (Postanak 24,16). Njezina obiteljska pozadina preporučuje je da se uda za Izaka. Informacija o tome da je otišla na izvor doprinosi neizvjesnosti. Sluga je zabrinut i želi znati (Postanak 24,17). Na slugino oduševljenje, Rebeka je točno ispunila sve uvjete ispita. Spustila je svoj vrč (Postanak 24,18), baš kao što je sluga zamolio u molitvi. Također je dobrovoljno napojila i njegove deve (Postanak 24,19), kao što je sluga propisao. Rebeka čak nadilazi očekivanja slugu. Ona ne samo da ispunjava svoje dužnosti dajući sluzi da pije, već brzo spušta vrč i nalijeva devama da piju. Dakle, ono što ona

čini, čini gorljivo, spretno i učinkovito. Sluga je zadivljen (Postanak 24,21).

Iako se molio za ovaj znak, on je začuđen ovim nevjerojatnim čudom. Pa ipak njegova vjera ostaje pomiješana sa sumnjom; on još uvijek nije potpuno siguran je li uspio ili nije (Postanak 24,21). Tek kad je stigao u Rebečin dom, on shvaća da je uspio. Tada izriče drugu molitvu u kojoj blagoslivlja Boga (Postanak 24,27). Ovaj blagoslov označava trenutak postizanja cilja i ispunjenje proročanstva (Ezra 7,27.28; Daniel 12,13). Događaj u kojem je Rebeka točno ispunila riječi njegove molitve pokazuje sluzi da Bog nije samo Bog milosti i ljubavi, već i Bog istine i akcije koji čini da se određene stvari dogode.

TREĆI DIO: Primjena

Značenje otkupljenja. Razgovarajte u razredu o teološkom značenju otkupljenja i o tome kako ova istina utječe na vaš život. Što je otkupljenje za vas? Zašto vam je potrebno otkupljenje? Kako biste objasnili tu potrebu svojem postmodernom prijatelju koji ne osjeća potrebu za oprostom? Razgovarajte o duhovnom i egzistencijalnom značenju adventističke istine o eshatološkom Danu pomirenja. Razgovarajte o tumačenju proročanstva o 2300 dana i noći (Daniel 8,14). Kakav utjecaj ova kompleksna proročka istina ima u vašem životu? Koliko ste sposobni prenijeti ovu istinu na živ, jasan i uvjerljiv način svojim svjetovnim prijateljima? Što to govori o vama ako to niste sposobni učiniti? Zašto je istina o eshatološkom Danu pomirenja tako važna za vaš duhovni život, za vaš odnos s Bogom, za vas i vaše bližnje?

Moć molitve. Koje duhovne pouke možete izvući iz Eliezerovog iskustva s molitvom? Prisjetite se ispunjenja molitava u vašem životu koje naglašavaju iste pouke. Koje ste pouke naučili iz tih iskustava? Kako ovakva iskustva osnažuju vašu vjeru? Razmislite i o trenucima kada Bog nije odgovorio na vašu molitvu. Koje ste pouke naučili iz svojeg razočaranja? Kako su ove neispunjene molitve produbile ili ojačale vašu vjeru? Kako objašnjavate činjenicu da se loše stvari događaju dobrim ljudima, i da se dobre stvari događaju lošim ljudima (pročitajte Propovjednik 9,2.11)?

Jakov — varalica

PRVI DIO: Pregled

Uvod: Jakov nasljeđuje Izaka kao sljedeća karika u rodoslovnom lancu mesijanskog potomstva. Dok su njegovi prethodnici, Abraham i Izak, izrodili dvije rodoslovne grane od kojih je samo jedna zadržala smjer Saveza, Jakov je prvi patrijarh koji daje život toj jednoj grani Saveza. Tako nastaje dvanaest plemena izraelskog naroda.

Jakovljevi život obiluje borbama i nevoljama. U ovoj pouci pratit ćemo Jakovljeve borbe od njegovog rođenja do izgnanstva u Mezopotamiju. Jakovljevi temperament i sudbina naznačeni su već kada je bio u majčinoj utrobi, gdje se borio za prevlast sa svojim bratom. Jakov izlazi iz svoje majke držeći rukom brata za petu. Poslije će ga prevariti pripremvši mu obrok od leće da bi zadobio prvorodstvo i ukrasti blagoslov koji pripada njegovom bratu po rođenju. Zato će Jakov morati bježati k svojem ujaku u Padan Aram da bi utekao od gnjeva svojeg brata. U izgnanstvu Jakov sam biva prevaren od strane svojeg ujaka, a zbog toga će morati raditi za njega više godina nego što je očekivao. S druge strane, Bog je s Jakovom i On uređuje stvari u njegovu korist. Bog mu se otkriva u snu i umiruje zabrinutog Jakova. Jakovljeva povijest završava rođenjem njegovih dvanaest sinova koji će biti preci Božjeg naroda.

DRUGI DIO: Komentar

Sukobljeni blizanci. Blizanci Jakov i Ezav razlikuju se od samog rođenja, naznačujući tako njihove različite sudbine. Prvi sin, Ezav, opisan je po svojoj vanjštini; on je rumen i runjav. Drugi sin, Jakov, opisan je po onome što radi; on hvata svojega brata za petu (*akeb*); zbog toga je dobio ime *Jakov* (Jakov), koje naznačuje Jakova kao prvorodenca (Postanak 27,36). Poslije, kada Ezav shvati da mu je Jakov ukrao blagoslov koji pripada njemu kao prvorodencu, on se izruguje Jakovljevom imenu (*Jakov*) i žali se kako je to drugi put što ga je uhvatio za petu (Postanak 27,36). Napad na petu također označava prijevaru i podmukao napad (Postanak 3,15; 49,17).

Dakle, dva imena braće sadrže proročanstva koja otkrivaju njihove buduće sudbine.

Razlika između dvojice braće odmah se primjećuje u njihovom ponašanju i odlukama. Poput Jišmaela (Postanak 21,20), Ezav je spretni lovac, živi u polju, na otvorenom, dok je Jakov blag i radije boravi u kući. Ezav je voljeni očev sin, dok je Jakov voljeni majčin sin (Postanak 25,28). Duhovna i osjetljiva Jakovljeva narav u suprotnosti je sa snažnom tjelesnom građom Ezava. Hebrejska riječ *tam* koja se prevodi kao "blag" i opisuje Jakova, opisuje i Joba (Job 8,20) i Nou (Postanak 6,9). Isto tako, riječ *jašab*, koja se prevodi kao "prebivanje", označava "sjedenje" i ukazuje na Jakovljevu tihu i misaonu narav (usporedi Psalam 84,5; 91,1). Ovaj opis njihovih osobina daje naslutiti događaj s jelom koji će pokazati čemu daju prednost u životu (Postanak 25,29-31). Jakov je cijenio duhovnu važnost prvorodstva koje tako strasno želi zadobiti; Ezav se, nasuprot tome, ne brine o stvarima koje nadilaze ovaj sadašnji život i ne zanima ga ono što bi se moglo dogoditi nakon njegove smrti. Za razliku od Ezava koji je usmjeren na sadašnjost, Jakov je usmjeren na budućnost i posebno je osjetljiv prema duhovnim vrijednostima, ali ipak toliko željan prava prvorodstva da se koristi materijalnim sredstvima ne bi li to postigao. Ironično, Jakov ima dovoljno vjere da "vidi" duhovne vrijednosti i buduće prednosti prvorodstva, ali nema dovoljno vjere da povjeruje Bogu (usporedi Postanak 27,41-45). Prije nego što je uspostavljeno svećenstvo, "pravo prvorodstva smatralo se važnim jer je to obuhvaćalo ne samo nasljeđivanje zemaljskog bogatstva, već i duhovnog prvorodstva. Primatelj je trebao biti svećenik obitelji." (Ellen G. White, *Patrijarsi i proroci*, str. 141,142; u izvorniku 177) Ezavov zahtjev (Postanak 25,30) pokazuje da za njega prvorodstvo nije imalo duhovnog značenja; njega je zanimalo jedino vlastito zadovoljstvo. Tako je prezreo svoje prvorodstvo (Postanak 25,32.34; usporedi Hebrejima 12,16.17).

Betel i Babilon. Izraz "vrata nebeska" koji se pojavljuje samo ovdje (Postanak 28,17) u cijeloj hebrejskoj Bibliji, podsjeća na ime "Babel" („vrata nebeska“) i time na uzaludni trud Babilonaca koji nikada nisu stigli do "vrata nebeskih". Izraz "vrata nebeska" podudara se s izrazom "kuća Božja" koji se odnosi na "ovo mjesto", odnosno na "kamen" (Postanak 28,18.19); ovo mjesto, zapravo je zemaljsko mjesto, "ljestve" (Postanak 28,12) iz Jakovljevog sna. Dakle, kao nebeska podudarnost zemaljskoj "kući Božjoj", "vrata nebeska" upućuju na nebesku kuću ili Svetište.

Za Betel je vezana pouka da postoji veza između Neba i Zemlje, a ta veza su Jakovljeve ljestve koje predstavljaju Boga. Dakle, Jakov uzima kamen koji je stavio pod glavu, kamen koji povezuje za svojim nevakidašnjim snom i uspravlja ga kao "stup". Hebrejska riječ *matseba*, prevedena kao "stup", ima značenje "koji stoji" i odnosi se na uspravlje-

ni kamen. Ova riječ podsjeća na riječi *mutsab* i *nitsab*, koje označavaju ljestve koje “stoje” i Boga koji “stoji”. Jakov pomazuje kamen i time ga posvećuje kao spomenik prenoseći time duhovnu pouku. Ovaj kamen treba podsjećati na Jakovljeve ljestve koje prikazuju vezu između Neba i Zemlje. Za razliku od Babilona, imena koje podsjeća na uzaludni pokušaj ljudi da stignu na Božja vrata, Betel potvrđuje da mi već jesmo u “kući Božjoj”. Babilonac je pokušao doprijeti i ući u Božji prostor kako bi zauzeo Božje mjesto. Betel poručuje da se Bogu može pristupiti samo kao Božji dar, Njegovom milošću i utjelovljenjem, po ljestvama Isusa Krista (Ivan 1,51).

Jakovljeva vjera. Značajno je što je upravo na ovom kamenu i mjestu gdje su ljestve stajale (Postanak 28,22) Jakov utvrdio svoju vjeru. Jakov poistovjećuje ovaj kamen s “kućom Božjom” (Postanak 28,22). Ovaj kamen označava povezanost između Neba i Zemlje (Postanak 28,12). Jakov gradi mjesto za bogoštovlje, svetište koje će svjedočiti o ovoj istini. Njegova zakletva je odgovor na Božju zaštitu tijekom njegovog povratka u Obećanu Zemlju. Jakov također daje desetinu kao odgovor na Božji dar kruha i odjeće. Jakovljeva vjera, bogoštovlje i vjernost prikazani su kao odgovor na Božja djela milosti, a ne kao sredstva kojima se zadobiva Božja naklonost. Zbog toga što je Jakovljevi Bog, nebeski Bog, sišao na Zemlju i povezo se s njom, Jakov odgovara obožavanjem i bogoštovljem. Zbog toga što se Bog brine o Jakovljevim tjelesnim potrebama i zbog toga što je On izvor svega što ima (Postanak 29,22), Jakov odgovara čvrstim obećanjem da će Mu davati desetinu. Biblijski tekst ne bilježi je li Jakov ispunio svoje zakletve vezane za svetište i desetinu. Samo je Božji udio zabilježen u Postanku. Jakov će pokazati da razumije Božju volju kada svoje iskustvo poveže s Božjom zaštitom (Postanak 35,3; usporedi Postanak 46,3,4). Poslije će gradnja Svetišta od strane Izraela, znak obožavanja nebeskog Boga, i desetina kao znak priznanja da je Bog Gospodar Zemlje, pokazati da je Jakov ispunio svoje zakletve.

Jakovljevi blagoslov. Kada Jakov predloži nagodbu da sve šarene i naprugane koze (Postanak 30,32) budu izdvojene kao njegova plaća, Laban odmah pristaje (Postanak 30,34). Da bi postigao svoj cilj, Jakov u korita postavlja pruć od topole, platana i badema (Postanak 30,37). To nije bila slučajnost. Ovo drveće sadrži kemijske tvari s raznim prednostima po zdravlje. Hibridne životinje prirodno su snažnije od drugih pasmina, pa on bira snažnije u skladu s božanskom voljom (Postanak 30,41), Jakov je odvojio ovnove koji imaju recesivne gene. Koristeći se ovom metodom Jakov je uspio uzgojiti veliko stado sa snažnim, višebojnim kozama i ovcama. Može se činiti da je Jakovljeva metoda neka

praznovjerna magija, ali biblijski nas tekst izvještava da je Jakov to radio pod božanskim vodstvom (Postanak 31,11.12). Znanstvena istraživanja pokazuju da bi Jakovljeva metoda mogla biti u skladu sa zakonima suvremene genetike. Na kraju se Jakov “silno obogatio” (Postanak 30,43). Ovaj izraz podsjeća na Jakovljevi opis Labanovog bogatstva (Postanak 30,30). Usporedbom ovih dviju ocjena Jakovljevi i Labanovog bogatstva zaključujemo da je Jakov sada postao bogatiji od Labana i da je njegov napredak ostvaren na temelju Labanovog napretka kao rezultat Božjeg blagoslova (Postanak 30,27).

TREĆI DIO: Primjena

Sukobljeni blizanci. Razlika između Jakova i Ezava pokazuje dva mentaliteta. Razgovarajte u razredu o ta dva temperamenta i dva načina života koji su oličeni u ovim dvjema osobama. Zašto su ljudi koje prikazuje Jakov ugodni Bogu? Jesu li sve Ezavove vrijednosti (uživanje u hrani, tjelesne vještine, snaga, očeva ljubav) manje važne od Jakovljevi (nutarnje promišljanje, blagost, majčina ljubav)?

Betel i Babilon. Pročitajte Postanak 11,1-9 i Postanak 28,10-22. Usporedite dva pristupa Bogu. Koja je razlika između Betela — “kuće Božje” koja podrazumijeva prebivanje *u* Božjem domu — i Babilona — “vrata Božjih” koja podrazumijevaju prebivanje *pred* Božjim vratima? Gdje je po vašem mišljenju naša civilizacija, i zašto?

Jakovljeva vjera. Što vas pokreće da dajete desetinu? Zašto držite Božje zapovijedi? Kakav je vaš odnos između poslušnosti Bogu i odnosa s Njim? Zamislite da ste izgubili posao zbog svoje vjernosti zapovijedi o suboti. Biste li i dalje davali desetinu?

Jakov — Izrael

PRVI DIO: Pregled

Uvod: Jakov je sada konačno slobodan. Pod Božjim blagoslovom postao je bogat. Čini se da je napokon sretan. Postigao je svoj cilj i vraća se u Kanaan. Ipak, Jakov je duboko zabrinut za svoju budućnost u Kanaanu zbog brata koji mu je prijatnija. Upravo u tom trenutku Bog odlučuje pristupiti Jakovu. Ovaj nesvakidašnji susret korjenito će promijeniti Jakovljev karakter. Posljedica će biti promjena Jakovljevog imena u Izrael. Jakovljev susret s Bogom kod Penuela odgovara njihovom susretu u Betelu. Ova dva izvještaja povezana su riječima, strukturom i temama. Dok Betel počinje zalaskom sunca, Penuel završava izlaskom sunca i perspektivom slavne budućnosti. Nakon cjelonoćne borbe, Jakovljev susret s Bogom završava blagoslovom i novim imenom. Imao je bliski susret s Bogom ljubavi i ostao je živ. Zauzvrat, Jakov sada može pogledati neprijatelja, svojeg brata Ezava, u lice u poniznosti i ljubavi. Jakov se zatim okreće svojoj obitelji i suočava se s njezinom nečistoćom — silovanjem Dine, ubojstvima koja su počinili njegovi sinovi i konačno s idolopoklonstvom koje se još uvijek njegovalo.

Teme ove pouke

1. Jakovljeva nevolja. Jakovljeva borba prije ulaska u Obećanu Zemlju sadrži pouku o ovisnosti o Bogu i nagovještava eshatološku borbu Božjeg naroda u posljednje vrijeme.

2. Hrvanje s Bogom. Suočavanje s Bogom primoralo je Jakova da se suoči sa sobom i da se promijeni. Ovo suočavanje sadrži pouke o važnosti obraćenja.

3. Lice brata. Jedna od posljedica Jakovljevog suočavanja s Bogom jest što Jakov sada može vidjeti Božje lice u licu svojega brata.

DRUGI DIO: Komentar

Jakovljeva nevolja. Jakovljeva nevolja (*tsarah*) nadahnjuje proroka Jeremiju u opisu strahovitog stanja Izraela u izgnanstvu (Jeremija 30,7). Ipak, osim ovog događaja, proročki jezik jasno pokazuje da on misli na budući eshatološki Dan Gospodnji (usporedi Sefanija 1,14-18). Daniel

primjenjuje isti izraz, spominjući “nevolju”, “tjeskobu” (*tsara*) u kontekstu svršetka vremena (Daniel 12,1; usporedi Matej 24,15.21).

Jakovljeva nevolja proizlazi iz dva uzroka. Prvi je horizontalan i povezan je s njegovim bratom. Drugi uzrok je vertikaln i odnosi se na Boga. Jakov je najprije zabrinut zbog svojeg brata kojem šalje dvije skupine glasnika. Ovo je strateški pothvat da se sačuva drugi tabor: ako prvi tabor bude napadnut, drugi će tabor još uvijek imati vremena pobjeći. Jakov odlučuje poslati dvije skupine glasnika Ezavu. Jakov svoje dvije skupine glasnika zove istim imenom — *makhaneh*, “tabor” (Postanak 32,7.8). On razumije da mora obnoviti svoj odnos s bratom ako želi obnoviti svoj odnos s Bogom.

Kao i njegov pradjed Abraham, Jakov preklinje Boga za pomoć. On upućuje vapaj samom Bogu, jer mu je taj Bog zapovjedio da se vrati u Kanaan (Postanak 32,9), isti Bog koji mu je obećao da će umnožiti njegovo potomstvo (Postanak 32,12). Jakov se okreće Božjoj čudesnoj milosti (Postanak 32,10). Iste dvije hebrejske riječi, *khesed* (“milost”) i *emet* (“istina”), upotrijebio je Abrahamov sluga kad je blagoslivljao Boga što je čuo njegovu molitvu (Postanak 24,27). Nakon molitve, Jakov uvečer ulazi u šator. Ipak, prije jutra Jakov opet čini nešto. Tako tekst prelazi tamo-amo s molitve na djelovanje. Jakov nije naivan i njegova ga vjera ne čini pasivnim pa zato osigurava svoje taborište. Zatim šalje dar za darom Ezavu kako bi ga ublažio (Postanak 32,20). hebrejski glagol *kpr*, “ublažiti”, znači i “otkupiti”. Povezanost ove riječi s drugim riječima kao što su *minkah*, “dar”, koja se odnosi i na prinos (Levitski zakonik 2,1-14), i *nasa panim*, “oprostiti” ili “prihvatiti”, potvrđuje duhovno značenje. Dok se pokušava pomiriti s bratom, Jakov ima na umu svoje prošlo pomirenje s Bogom (Postanak 32,22-32; usporedi Matej 5,23).

Hrvanje s Bogom. Jakov ostaje sam jer se u svojoj duhovnoj tjeskobi želi moliti Bogu za pomoć i zaštitu. Dok se on moli, prilazi mu “neki čovjek” (Postanak 32,25). Pomislivši da ga je napao neprijatelj, Jakov se počinje hrvati s tim čovjekom za život. Identitet ovog “čovjeka” je tajnovit. Jakov će u njemu prepoznati Boga (Postanak 32,30), kao i poslije Hošea (Hošea 12,3.4). Isti će jezik upotrijebiti i Izaija u svojem opisu Sluge Jahvina (Izaija 53,3). Nije nečuveno da Bog uzima ljudsko obličje kako bi stupio u dodir s ljudima (Postanak 18,1; Suci 6,11). Istim izrazom — “čovjek” — Daniel opisuje nebeskog Velikog svećenika (Daniel 10,5; usporedi Daniel 8,11) i “Zapovjednika Vojske” (Daniel 8,11), i odnosi se na samog Boga (Jošua 5,14.15).

Podatak da ovaj Čovjek (Bog) nije pobijedio sadrži važnu duhovnu pouku o Bogu i Njegovom odnosu prema ljudima. Božja “slabost” u

suočavanju s ljudima izraz je Njegove ljubavi i milosti, kao i otajstva Njegovog utjelovljenja radi spasenja ljudi. Tom dojmu o “slabosti” odmah se suprotstavlja Čovjekov sljedeći potez. Jedan jedini dodir dovoljan je da izazove uganuće, što ukazuje na nadljudsku moć. Mjesto udarca, “bedro pri zglobu” (Postanak 32,26), odnosi se na slabinu ili butinu, mjesto koje je povezano s prokreacijom. Božanski dodir tako je ujedno i blagoslov koji upućuje na Jakovljeve potomke (Postanak 46,26; Izlazak 1,5). To što je Jakov udaren u organ koji stvara život još je povezano i sa zabranom pijenja krvi koja je vezana za prehranu. Jer u krvi je život (Postanak 9,4). Ovaj čin je, dakle, više od pukog podsjetnika na Jakovljevo iskustvo; to je podsjetnik na taj biblijski događaj i ujedno upućuje teološku pouku. On također privlači pozornost onih koji se hrane mesom temeljnom načelu svetosti života.

Prorok Hošea tumači Jakovljevu borbu s Bogom kao molitveno iskustvo (Hošea 12,4). Jakovljeva upornost i ustrajavanje objašnjava se njegovom vjerom (Luka 11,5-8). Dakle, Jakovljevo novo ime je Izrael. Ovo objašnjenje “čovjeka” sadrži nekoliko paradoksa: (1) Jakov se hrva s Bogom, a “čovjek” objašnjava da se Jakov borio s čovjekom; (2) ime Izrael doslovno znači “Bog se bori”, a jasno je da se Jakov bori: (3) Jakova je udario “čovjek” koji mu je uganuo bedro, a u izvještaju stoji da je Jakov pobijedio u borbi.

Svi ovi paradoksi prenose važne teološke pouke: (1) Jakovljevi odnos s Bogom ovisi o njegovom odnosu s njegovim bližnjima (u ovom slučaju Ezavom) i obrnuto; (2) ime Izrael, “Bog se bori”, podsjeća Jakova da mora dopustiti Bogu da se bori za njega (vidi Izlazak 14,13.14). Jakov će pobijediti samo onoliko koliko dopusti da Bog pobijedi njega, a to će načelo Pavao poslije izraziti riječima: “Jer kada god sam slab, onda sam jak.” (2. Korinćanima 12,10) Mjesto na kojem mu se Bog javio Jakov naziva Penuel, što znači “Božje lice”. Ovo ime označava Jakovljevo iskustvo kad se suočio s Bogom i ostao živ. Hebrejski izraz “licem k licu” ne znači da je Jakov doista vidio Božje lice. Ovaj izraz znači gledati “lik Jahvin” (Brojevi 12,8) i više opisuje iskustvo izravnog susreta s Bogom (Ponovljeni zakon 5,4).

Lice brata. Na Ezavovu nevoljnost da prihvati dar od brata (Postanak 33,9) Jakov odgovara tako što uspoređuje njihov odnos s odnosom između njega i Boga: “Vidjeti tvoje lice je kao vidjeti Božje lice” (Postanak 33,10 — Suvremeni hrvatski prijevod). Jakov je vidio “Božje lice” (Penuel) u licu Ezava. Jakovljevi susret s Ezavom drugi je Penuel — prvi Penuel bio je priprema za drugi Penuel. Jakovljevi susret s Bogom pomogao mu je da se susretne sa svojim bratom, a njegovo pomirenje s bratom također će imati utjecaja na njegov odnos s Bogom. Jakov je

shvatio da su njegova ljubav prema Bogu i ljubav prema bratu uzajamno ovisne. Isus izvodi isti zaključak iz Pisma: “On mu odgovori: ‘Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim svom dušom svom i svom pameti svojom!’ To je najveća i prva zapovijed. Druga je toj jednaka: ‘Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe!’ O tim dvjema zapovijedima ovisi sav Zakon i Proroci.” (Matej 22,37-40)

TREĆI DIO: Primjena

Jakovljeva nevolja. “Kao što se patrijarh cijelu noć borio za izbavljenje iz Ezavovih ruku, tako će i pravednici vikati Bogu noću i danju za izbavljenje od neprijatelja koji ih okružuju.” (Ellen G. White, *Patrijarsi i proroci*, str. 160; u izvorniku 201) U kojem je smislu Jakovljeva nevolja proročanstvo nade za posljednje vrijeme? Koje upozorenje ili ohrabrenje možemo izvući iz Jakovljeve nevolje koje nam može pomoći u našem vremenu nevolje? Jeste li doživjeli osobno iskustvo u kojem ste osjećali kao da ste u vremenu nevolje — neki trenutak kada ste se molili u tjeskobi i kada ste naišli na Božju šutnju? Kako ste se borili s tom nevoljom?

Hrvanje s Bogom. Sjetite se trenutaka u svojem životu kada ste se hrvali s kušnjama i sumnjama; kako su vas ove borbe približile Bogu? Ispričajte svoje iskustvo u razredu. Kako se Jakovljeva hrabra izjava: “Neću te pustiti dok me ne blagosloviš” (Postanak 32,27), može primijeniti na molitvu? Zašto “poraz” u borbi s Bogom zapravo znači pobjedu? Kako vas hrvanje s Bogom može promijeniti zauvijek? Pročitajte i razgovarajte o ulomku u Rimljanima 7,23-25. Zašto se moramo “hrvati” i zašto je hrvanje s Bogom tako teško? Zašto sami ne možemo pobijediti? Pročitajte Efežanima 6,12.

Lice brata. Zašto i kako vam vaše iskustvo s Božjim oprostom pomaže da opraštate drugima? Zašto poštovanje pripadnika druge rase, njihove kulture i vjere ovisi o vašem susretu s Bogom? Kako vaše ponašanje može kod vašeg brata ili sestre proizvesti iskustvo susreta s Božjim licem?

Josip — gospodar snova

PRVI DIO: Pregled

Uvod: Iako je Josip samo jedan od Jakovljevih sinova, on se ističe kao veliki patrijarh poput Abrahama, Izaka i Jakova. Josip zauzima mnogo više prostora u Postanku od bilo kojeg drugog patrijarha. Izvještaj o Josipu u suprotnosti je s prethodnim izvještajima o silovanju, ubojstvu i bludništvu. Za razliku od drugih patrijarha koji su često padali i nedostojno se ponašali, Josip ostaje čist i suosjećajan. Poput proroka Daniela, Josip je mudar čovjek i prorok. On je mudrac koji se ponaša pametno i nalazi prava rješenja za političke i gospodarske probleme, ali i prorok koji dobiva otkrivenja od Boga koja treba prenijeti Njegovom narodu. Josip ne samo da dobiva snove od Boga, već ih je sposoban tumačiti, kao i snove drugih ljudi, od zatvora do sudnice na faraonovom dvoru. Prikazan je kao pravedna i plemenita osoba. On doživljava zločin, prijevaru i nasilje. Bog pobjeđuje zla djela i zamke usmjerene protiv njega i preko njih ostvaruje svoje namjere. Bog pretvara sva zla djela u prilike za Josipov napredak. On iz svih situacija izlazi veći, bilo da se radi o čatrnji, ropstvu, zatvoru ili faraonovoj sudnici. Božji blagoslovi na Josipu ipak ne služe samo njegovoj sreći. Preko njega Bog ostvaruje blagoslove koje je dao Abrahamu (Postanak 12,3; 22,18). Preko Josipa bit će blagoslovljen i spašen ne samo Izrael, već i svi narodi.

DRUGI DIO: Komentar

Josipovi snovi. Činjenica da Josip prima snove od Boga nešto je što njegova braća vide kao svoje poniženje; snovi su božanski znak Josipove “duhovne” nadmoći. Kada Josip ispriča svoje snove braći u naivnoj želji da podijeli s njima zbunjujuće otkrivenje koje je dobio, ona se razgnjeve i mrze ga još više. Njihova mržnja je još veća nakon što su jako dobro razumjela značenje prvog sna (Postanak 37,8). Kao pastiri i ljudi koji žive od zemljoradnje, oni razumiju značenje sna o snopovima koji upućuje na proizvodnju osnovne hrane. Činjenica da se njihovi snopovi klanjaju snopu njihovog brata (Postanak 37,7) pokazuje da će jednog dana ovisiti o njemu i čak se ponašati kao njegovi sluge. Po-

navljanje snova s istom porukom potvrđuje njihovu istinitost i znak je da ovi snovi dolaze od Boga (Postanak 41,32). Simbole sunca, mjeseca i jedanaest zvijezda Josip primjenjuje na oca, majku i njihovih jedanaest sinova (Postanak 37,10). Jakov, dakle, razumije da se ovi snovi odnose na njegovu obitelj i da će se jednog dana svi pokloniti Josipu. Iako Jakov ukorava Josipa (Postanak 37,10), ili se pretvara da ga ukorava (zbog prisutnosti ostalih članova obitelji), Jakov je zbunjen ovim snom. On tajno razmišlja o njemu i zabrinut je hoće li se san ispuniti (Postanak 37,11).

Ipak, braća su ljubomorna i zabrinuta (Postanak 37,11) jer osjećaju da je san na neki način usmjeren protiv njih. Josipova braća zato koriste prvu priliku da uklone ovog sanjara. Prilika se javila kada je Jakov poslao Josipa u posjet braći u polju. Kada su braća vidjela Josipa, ona postaju uznemirena još prije nego što je on stigao k njima jer shvaćaju da će to biti prilika da ga ubiju (Postanak 37,18). Planiranje ubojstva od strane braće koje se izražava u množini (Postanak 37,20), podsjeća na planiranje Babilonaca (Postanak 11,3,4) i pokazuje sličnost u mentalitetu i stavu. Poput Babilonaca, braća se postavljaju na Božje mjesto i sama odlučuju o svojoj sudbini i o sudbini svojega brata. Braća žele ubiti Josipa ne zbog toga što ih on tuži svojem ocu ili zbog toga što su ljubomorna na njega, već zbog njegovih snova. Hebrejski izraz kojim ga opisuju ironičan je: *baal hakhalamot*, "Eno stiže onaj sanjar!" (Postanak 37,19), i doslovno znači "gospodar snova".

Pa ipak, ono što su oni izgovorili s podsmijehom postat će proćanstvo jer će Josip doista postati stručnjak u tumačenju snova. Iako je Josip sam i suočava se s opasnošću, na svakom koraku u njegovim nevoljama netko se neočekivano pojavljuje i pomaže mu. Kada ga braća nakane ubiti, Ruben nagovara braću da ga samo bace u čatrnju. Kada biva bačen u čatrnju čekajući da bude ubijen, Juda nagovara braću da ga ipak prodaju trgovcima koji su tuda prolazili. Braća žele ubiti Josipa jer se smatraju ugroženima zbog njegovih snova (Postanak 37,20). Namjeravaju ga ubiti i onda baciti njegovo tijelo u čatrnju (Postanak 37,20). Prizor u kojem braća sjedaju i uživaju u hrani dok Josip leži u praznoj čatrnji, bez vode (Postanak 37,24), nagovještava, ironično, obrnutu situaciju kada će Josip imati obilje hrane, dok će njegova braća biti gladna i u smrtnoj opasnosti zbog gladi (Postanak 42,2,33; 43,1,2; 44,1; 45,17,18). Rečenica: "Kako podignu svoje oči" (Postanak 37,25), ukazuje na očekivanje Božje pomoći (vidi Postanak 18,2; Postanak 22,13). Pojavljivanje trgovaca nagovještava Josipovo spasenje. To što se trgovci pojavljuju u određenom trenutku pripisuje se providnosti.

Juda se jedini suprotstavlja braći i zalaže se za Josipa. Dok Ruben

samo "čuje" svoju braću koja namjeravaju ubiti Josipa, Judu "čuju" njegova braća i prihvaćaju njegove razloge. Dok Ruben može samo odgoditi ubojstvo, Juda spašava Josipa od ruku svoje braće i započinje proces koji će voditi ne samo k sadašnjem izbavljenju Josipa, već i budućem izbavljenju Jakovljeve obitelji iz Egipta.

Juda, Josip i Mesija. Nakon prodaje Josipa u roblje, Juda se više ne osjeća ugodno među svojom braćom i udaljava se od njih. Judino neslaganje s braćom sigurno je počelo i prije, što se vidi u razlogu protivljenja njihovoj nakani ("Ta on je naš brat, naše meso.") ne bi li ih spriječio da ubiju Josipa (Postanak 37,27). Judina je savjest stalno snažna i aktivna, što dokazuje i njegova kasnija molba za Benjamina (Postanak 44,18-34). Uz to, kad se za Judu kaže da "ode" (Postanak 38,1), podsjeća na opis Josipa koji "ode" u Egipat (Postanak 37,25.35; 39,1).

Ova sličnost pokazuje da Juda "odlazi" u znak suosjećanja s Josipom koji je odveden u Egipat. To je razlog zbog kojeg izvještaj o Judinom prijestupu s njegovom snahom Tamarom, koja slijedi odmah nakon prodaje Josipa i njegovog dolaska u kuću Egipćanina Potifara (Postanak 38,1), pripada ovom slijedu događaja. Ne samo da događaji koji su zabilježeni u 38. poglavlju kronološki slijede nakon događaja koji su opisani u 37. poglavlju, kao što se jasno vidi iz uvodnih riječi "u to vrijeme" (Postanak 38,1), već ova dva poglavlja dijele jezične i tematske sličnosti: iste riječi "gledaj" (Postanak 37,32) i "vidi" (Postanak 38,25) i isto spominjanje mladog kozleta (Postanak 37,31, Postanak 38,17). Što je još važnije, ova dva teksta prenose iste temeljne duhovne pouke: oni svjedoče o istoj sili providnosti koja nadvladava pokvarena ljudska djela i donose dobro Božjem narodu. Judina zla djela mijenjaju se u pozitivni događaj koji vodi k spasenju Izraela. Odvratan seksualni čin između Jude i Tamare ne samo da će se okončati otkupljenjem Tamare, već će također voditi k rođenju Davidovog pretka i do rođenja izraelskog Mesije, Spasitelja svijeta.

Snovi Egipćana. Kada je postao upravitelj nad zatvorenicima, Josip upoznaje faraonovog peharnika i pekara koje muče snovi koje ne mogu razumjeti (Postanak 40,1-8). Josip tumači ove snove i pretkazuje im što će se s njima dogoditi u budućnosti: peharnikov san značio je da će biti vraćen na stari posao (Postanak 40,9-15), dok je pekarov san značio da će biti obješen (Postanak 40,16-19). Poglavlje završava izvještajem o ispunjenju tih snova (Postanak 40,20-23), potvrđujući tako istinu o snovima i o Josipovom ispravnom tumačenju.

Nakon dva sna ovih visokih službenika, i faraon ima dva sna koja nitko ne može protumačiti (Postanak 41,1-7). Peharnik, koji se odjednom prisjeća Josipa, preporučuje ga faraonu (Postanak 41,8-13). Zatim se

ponavlja prijašnji scenarij. Kao i u dva prethodna slučaja, faraon se prisjeća svojih snova i prepričava ih Josipu (Postanak 41,14-24), koji ih nakon toga tumači kao božansku poruku o gospodarskoj budućnosti Egipta i savjetuje faraonu što treba činiti (Postanak 41,25-36). Zadivljen Josipovom mudrošću, faraon unapređuje Josipa i povjerava mu upravljanje cijelom zemljom (Postanak 41,37-46). Josip prikuplja žito i brine se za gospodarsko preživljavanje svijeta (Postanak 43,47-57).

TREĆI DIO: Primjena

Josipovi snovi. Pročitajte i razgovarajte o ulomku u Jeremiji 28,8.9. Zašto je istina uvijek opasna po ljude? Kako vi reagirate kada u Bibliji ili u spisima Ellen G. White pročitate nešto što vas uznemiri i zabrine? Prema kojem ćete mjerilu odrediti govori li prorok istinu? Sjetite se slučajeva u svojem životu kad vas je bolno iskustvo vodilo do važnog otkrića ili do novog događaja koji je imao spasonosno značenje. Primijenite to i na Isusa: razmislite o tome zašto je križ bio nužan za spasenje čovječanstva.

Juda, Josip i Mesija. Razgovarajte u razredu o povezanosti između Judinog spašavanja Josipa i Judinog grijeha s Tamarom koji je vodio k uspostavljanju mesijanskog potomstva. Čemu nas usporedba ovih dvaju događaja uči o Božjem djelovanju u povijesti i u ljudskom životu? Razmišljajte o svojem životu: Koje je padove i borbe iz vaše prošlosti Bog iskoristio na svoju slavu? Čemu vas takva iskustva uče o Bogu? Kako vam takva iskustva pomažu u vašim borbama i sumnjama s kojima se trenutačno suočavate?

Snovi Egipćana. Koje pouke možemo naučiti iz Josipovog primjera iz zatvora? Kojom se metodom Josip služi u komunikaciji sa zatvorenicima i faraonom? Zašto je važno svjedočiti svjetskim vođama? Koju duhovnu poruku možemo uputiti svojim radom?

Josip — egipatski kraljević

PRVI DIO: Pregled

Uvod: Josip ne samo da objašnjava faraonu značenje njegovog sna o budućem političkom i gospodarskom problemu Egipta — on daje faraonu i rješenje za to stanje. Josip se ne zadovoljava pukim otkrivanjem Božjih planova. Nije pasivan čekajući da Bog učini sljedeće čudo. Josip predlaže faraonu da postavi “sposobna i mudra čovjeka” (Postanak 41,33) koji će upravljati složenom pripremom za razdoblje gladi. Istim riječima opisuje se mudrost koju je Bog dao Salomonu (1. o kraljevima 3,12) u upravljanju zemljom (1. o kraljevima 3.9). Samo božansko vodstvo može pomoći u rješavanju predstojećih problema. Uz ovu duhovnu pouku, Josip daje i savjete o gospodarenju, kao i konkretne pojedinosti o načinu upravljanja i strategiji koja je potrebna da bi Egipat preživio glad. Faraon tada shvaća da Josip nije samo osoba koja sanja sne, već i čovjek s praktičnom mudrošću koji zna što treba raditi, kao i čovjek od akcije koji može provesti mjere kojima će se spasiti zemlja.

Faraon, dakle, odlučuje postaviti Josipa nad cijelim Egiptom i daje mu svu moć koja mu je potrebna za spasenje zemlje. Nakon svih borbi kroz koje je Josip morao proći, ovaj izvještaj o uspjehu izaziva divljenje junaku Josipu. Ipak, žarište biblijskog izvještaja nije Josip. Sretan kraj ne odnosi se na uspjeh, već na pokajanje, oprost i Božju nevidljivu prisutnost u povijesti.

DRUGI DIO: Komentar

Josip — egipatski kraljević. Faraonova odluka da Josipa postavi za namjesnika zbog svoje velike mudrosti u skladu je s egipatskim običajem da se postavljaju uglavnom mudraci za namjesnike (vidi, primjerice, slučajeve Ptahotepa i Kagemnija koji su bili namjesnici u kojima se pripisuju velika djela mudrosne književnosti). Njegova vlast koja se prostirala nad svom zemljom (Postanak 41,41) pokazuje da je Josip izabran kao novi namjesnik. Slučajevi u kojima su stranci, pa čak i Hebreji, bili birani za namjesnike potvrđeni su u egipatskoj povijesti. Brojne su bile odgovornosti namjesnika; on je bio službenik zadužen za pravna pitanja, a upravljao je i zemljom. Namjesnici su postojali u Sred-

njem kraljevstvu ili Drugom međurazdoblju kada je ovakav službenik mogao biti postavljen na osnovi svoje mudrosti (Postanak 41,39). Za razliku od drugih razdoblja, u Drugom međurazdoblju, pod vladavinom Hiksa, namjesnici su bili najmoćniji i najviše su doprinosili stabilnosti usprkos kratkom vladanju.

Opis Faraonovog unapređenja Josipa uklapa se u egipatski kontekst. "Pečatni prsten" (Postanak 41,42) koji je u hebrejskom tekstu nazvan *tabbaat*, označava egipatski pečat ili žig; *djebaot*, riječ koja potječe od riječi *djeba* i znači "prst", odnosi se na njegovo prijanjanje na prst. Ovaj pečatni prsten daje punu vlast Josipu da potpisuje sve službene dokumente u faraonovo ime. Hebrejski izraz *šes* označava "odjeću od finog lana" (Postanak 41,42 — Suvremeni hrvatski prijevod), kakva se najčešće pravila u Egiptu. Lanac oko Josipovog vrata (Postanak 41,42) odnosi se na ovratnik na kojem je bio pričvršćen simbol božice Maat, simbol pravednosti koji je trebao označavati funkciju namjesnika. Položaj faraonovog zamjenika (Postanak 41,43) potvrđen je u starom Egiptu i on je bio "drugi do kralja". Svečanost imenovanja namjesnika, koja je uključivala vozača kočije i ljude koji idu pred njom i časte onoga koji se u kočiji vozi, (Postanak 41,43) također je egipatski običaj. Riječ *abrek* znači "na koljena!". Uz to faraon Josipu daje časno ime koje označava posebnost njegove nove funkcije. Egipatsko ime koje dobiva Josip, "Safenat Paneah" (Postanak 41,45), na egipatskom znači "hrana ove zemlje je život".

Ovo značenje ne samo da oslikava postojeće stanje, već se uklapa u povijesni kontekst starog Egipta jer se upotreba te početne sastavnice *djf* (hrana) može potvrditi u imenima visokih službenika Trinaeste i Četrnaeste dinastije koje prethode vladavini Hiksa. Faraon Josipu daje i ženu Egipćanku, kćer "svećenika u Onu", jednog od najuglednijih Egipćana (Postanak 41,45), tako da će Josip sada biti dobro prihvaćen u svim egipatskim sredinama i moći će posjećivati sva mjesta u Egiptu (Postanak 41,45.46).

Josipov susret s braćom. Nakon dvadeset godina Josip se ponovno susreće s braćom. Imao je sedamnaest godina kada je posljednji put vidio svoju braću i trideset godina kada je postao namjesnik u Egiptu, i sada, sedam godina poslije, na početku godina gladi, on ima trideset sedam godina. Ovo je trenutak kada će se ispuniti njegov san o ocu i braći koji mu se klanjaju (Postanak 37,7-10). Ispunjenje Josipovog sna odvija se u tri faze jer Josipova braća dolaze u Egipat i susreću Josipa triput. U prvom susretu bilo je samo desetero Josipove braće (Postanak 42), one koja su sumnjala u njegove snove i mrzila ga zbog njih (Postanak 37,8.19). Sada se po prvi put klanjaju Josipu. U drugom susretu,

osim deseterice Josipove braće, prisutan je i mlađi brat Benjamin (Postanak 43-45); svi se oni klanjaju Josipu dvaput (Postanak 43,26.28). Treći susret odvija se zajedno s Jakovom koji prvi put dolazi u Egipat (Postanak 46—47).

Josip se očituje svojoj braći. Dvadeset dvije godine prošle su od trenutka kada je sedamnaestogodišnji Josip prvi put ispričao svoje snove braći i ocu, do trenutka kada se tridesetdevetogodišnji Josip očitovao svojoj braći. Glagol “očitovati se” sadrži prikrivenu aluziju na Boga. Ovaj oblik riječi nalazimo još samo jednom u Starom zavjetu i odnosi se na Božje javljanje Mojsiju (Brojevi 12,6). Upotreba ovog oblika pokazuje da će Josip biti sredstvo preko kojeg će se Bog očitovati braći. Josip je sigurno primijetio njihovu zaprepaštenost nakon što im se očitovao, jer po drugi put ponavlja: “Ja sam Josip.” (Postanak 45,3,4) Braća su zabrinuta. Možda čak i sumnjaju u Josipovu tvrdnju jer im ne pruža ništa više informacija od informacija koje su oni dali njemu. Sve se ovo čini sumnjivim, posebno kada se uzmu u obzir skorašnja iskustva koja su imali s ovim čovjekom. Oni su zabrinuti za svoj život. Zbog toga Josip ponavlja po drugi put “ja sam Josip” i pritom je ovaj put precizniji i dodaje dio priče koji nitko osim njih ne zna: “vaš brat; onaj koga ste prodali u Egipat” (Postanak 45,4). Još dodaje da ga je Bog “poslao”. Bog ga je poslao pred braćom s posebnim ciljem: “da vas održi u životu” (Postanak 45,5). Josip im daje do znanja da su ga trebali prodati kako bi osigurali svoj opstanak. Dakle, braća su mislila da su ona prodala brata, a zapravo je Bog sve tako vodio.

Izraz “faraonu za oca” (Postanak 45,8) oslikava egipatsku titulu *inf-ntr*, koja doslovno znači “otac Bogu” i odnosi se na faraona kao boga. Josip ne upotrebljava ovaj izraz u obliku kakav je bio u egipatskom jeziku zbog straha da ne zazvuči svojoj braći bogohulno. To je bila svećenička titula koju su nosili najviši činovnici, uključujući i namjesnike, kao što je bio Ptahotep, Isesijev namjesnik (2657. g. pr. Kr.). Josipova druga titula, “vladaoc nad svom zemljom egipatskom” (Postanak 45,8), odnosi se na njegovu vladavinu nad cijelim posjedom dviju zemalja (Gornjeg i Donjeg Egipta) i oslikava još jednu egipatsku titulu — “gospodar dviju zemalja” — službenu i trajnu titulu koju je nosio faraonov pomoćnik. Množina hebrejske riječi *mitsrajim*, koja se prevodi kao “Egipat”, označava te dvije sastavne cjeline Egipta. Josip namjerno naglašava svoj egipatski status: on naglašava svoj jedinstveni položaj, podsjećajući time svoju braću na svoj san u kojem je on vladar kojem se svi (uključujući njihovog oca) klanjaju (Postanak 37,9). Ukazujući na san, Josip ispunjenje tog sna prikazuje kao neizravni dokaz Božje providnosti.

TREĆI DIO: Primjena

Josip, namjesnik Egipta. Usporedite Josipa i Daniela kao upravitelje zemalja u kojima su živjeli. Na koji način ovi ljudi služe kao primjer pobožnim ljudima koji su uključeni u politiku? Koje se Josipove vrline ističu kad ga uspoređujemo sa suvremenim političarima? Zašto bi jedan adventist teško postao premijer u današnje vrijeme? Što je motiviralo Josipa da postane vođa? Koje pouke o upravljanju možemo naučiti iz Josipovih metoda? Razgovarajte u razredu o praktičnoj primjeni ovih pouka u vašem obiteljskom životu, u vašem poslu i u crkvi.

Josip se susreće sa svojim braćom. Zašto i kako ispunjenje proročanstva utječe na vaše moralne odluke i izbore? Razgovarajte o tome kako na vaše ponašanje u svakidašnjem životu utječe vaša svijest o svršetku vremena. Zašto bi očekivanje Božjega kraljevstva trebalo utjecati i na vaše ponašanje prema drugima? Razgovarajte u razredu o susretu između Josipa i njegove braće; zamislite kako se Josip osjećao. Kakvi su bili njegovi osjećaji kada je pred sobom ugledao braću i oca? Kakvi vi trebate biti prema svojim neprijateljima kada vidite da su doživjeli neuspjeh, a vi uspjeh?

Josip se očituje braći. Koje pouke o pomirenju možemo naučiti iz Josipovog stava? Kako bi Josip reagirao da se njegova nevolja nije okrenula na dobro?

Izrael u Egiptu

PRVI DIO: Pregled

Uvod: Ova posljednja pouka iz Postanka vodi nas do kraja razdoblja patrijarha i smrti Jakova i Josipa. Cijelo Jakovljevo pleme sada je u izgnanstvu u Egiptu. Posljednje riječi knjige glase: “U Egiptu ga položiše u lijes.” Izgleda kao da povijest spasenja nema sretan kraj. A ipak, ovo je dio knjige koji najviše odiše nadom. Na obzoru se naziru obrisi Izraela kao Božjeg naroda. Broj sedamdeset koji obilježava Jakovljevo dom (Postanak 46,27) priziva pozornost čitatelja na duhovnu sudbinu ovog naroda. Jakov blagoslivlja svoje sinove (Postanak 49,1-28) i pretkazuje što će biti u budućnosti s dvanaest Izraelovih plemena i budući dolazak Mesije koji će spasiti Izrael i ostale narode (Postanak 49,10-12). Posljednje riječi knjige u kojima odzvanja smrt, zapravo upućuju na budućnost u kojoj će doći otkupljenje: one nagovještavaju povratak u Obećanu Zemlju izrazima koji podsjećaju na prve riječi Knjige Postanka kojima se opisuje stvaranje i život u Edenskom vrtu. Ovaj dio teksta prožima teološko načelo da Bog pretvara zlo u dobro (Postanak 50,20). Ovu pouku Josip dijeli sa svojom braćom da bi ih utješio i dao im sigurnost (Postanak 50,21), i, što je još važnije, da bi im otvorio oči da vide Božje spasenje svijeta (Postanak 50,20).

DRUGI DIO: Komentar

Jakovljevi blagoslovi. Nakon što je okupio svoje sinove (Postanak 49,1.2), Jakov blagoslivlja jednog po jednog, redosljedom kojim su rođeni, od najstarijeg, Rubena, do najmlađeg, Benjamina. Ovi blagoslovi zapravo su proročanstva o budućnosti (Postanak 49,1). Hebrejski izraz *beakharit hajamim*, “u kasnije vrijeme” (Postanak 49,1), često se odnosi na dolazak mesijanskog kraljevstva i eshatološko spasenje (Izaija 2,2; Daniel 10,14). Jakovljevi blagoslovi, od prvog sina, Rubena, do posljednjeg sina, Benjamina, ispunjeni su dakle proročko-eschatološkom napetošću.

Ovo je treći put da u Knjizi Postanka blagoslov biva upućen skupini ljudi. Prvi kolektivni blagoslov bio je Božji blagoslov Adama i Eve (Postanak 1,28). Drugi se odnosio na Noine blagoslove koje je uputio

trojici svojih sinova (Postanak 9,24-27). Jakovljevi blagoslovi više su povezani s Noimim blagoslovima po tome što su to očinski blagoslovi, pa čak i prokletstva; i jedni i drugi sadrže proročanstva o budućoj sudbini njihovih sinova. Obje skupine blagoslova udjeljuju se na početku nove ere i označavaju prve korake novog roda. Zato su Izraelovi blagoslovi sveobuhvatni u svojem rasponu. Blagoslovi završavaju spomenom "Izraelova plemena — dvanaest ih na broj" (Postanak 49,28). Ovo je prvo spominjanje "dvanaest plemena" u Bibliji. Ovdje je očito obuhvaćena cjelokupna sudbina Izraela sa svim svojim usponima i padovima (usporedi Postanak 49,1).

Dolazak Mesije. Riječi "žezlo kraljevsko" i "palica vladalačka" koje se ovdje pojavljuju pokazuju da je predmet ovog proročanstva kralj, a ne neko pleme. Ovaj redak iz Postanka 49,10 također odzvanja u Bileamovom proročanstvu (Brojevi 24,17). "Od Jakova zvijezda izlazi", u Bileamovom proročanstvu odgovara: "Judo, laviću mali!" iz Jakovljevog proročanstva. Osim toga, ovdje se uvodi vremenski element u tu vladavinu (Postanak 49,10). Dolazak Mesije događa se u okviru povijesti Izraela. Ipak, priložni veznik "dok" (*ad ki*) u izrazu "dok ne dođe Šiloh" označava više od trenutka dolaska. Hebrejski prilog *ad ki* ne odnosi se nužno na kraj, već na ispunjenje ili vrhunac koji izražava superlativ (Postanak 26,13; 41,19). Ovo znači da će Judino kraljevanje dostići vrhunac dolaskom Šiloha. Sveobuhvatna dimenzija ove osobe pojašnjena je u nekoliko idućih riječi: "kome će se narodi pokoriti" (Postanak 49,10). Primijetite da je riječ "narodi" u množini (*amim*).

Sveobuhvatnost ovog vladara kojem "narodi" duguju poslušnost upućuje na osobu iz mesijanske i natprirodne dimenzije. Ime te osobe je Šiloh, što se vidi u usporedbi ovog imena s Judinim imenom. Ova hebrejska riječ povezana je s riječima *šalvah* i *šalom* ("mir"), jer su sinonimi (Psalam 122,7). Ovakvo tumačenje potkrjepljuje većina starih kršćanskih i hebrejskih izvora i uklapa se u kontekst teksta (Postanak 49,11) koji povezuje dolazak ovog vladara s vladavinom mira (usporedi Izaija 9,5.6; Mihej 5,5; Efežanima 2,14). Posljednja dva retka Jakovljevog blagoslova Jude (Postanak 49,11.12) opisuju karakter i poslanje Mesije. Hebrejska riječ "magarac" odnosi se na magarca koji se koristi za prijevoz i jahanje (Suci 10,4). Magarac podsjeća na mir i poniznost (u za razliku od konja koji podsjeća na rat i ponositost (Izreke 21,31). Kraljevanje i poniznost povezuju se kod Zaharije kad opisuje "poniznog" kralja iz Davidove kuće koji će jahati na magarcu (Zaharija 9,9), koji će vladati cijelim svijetom i "vlast će mu se proširiti od mora do mora i od Rijeke do rubova zemlje" (Zaharija 9,10). Ova slika podsjeća nas na

Salomona koji jaše na magarcu svojeg oca da pokaže kako je on pomazanik, pravi nasljednik Davidovog prijestolja (1. o kraljevima 1,38-48). Isto tako, Isusovo “odvezivanje” magarca i jahanje na njemu upućuje na isti običaj (Marko 11,2-11).

Druge slike “vina” i “mlijeka” kao i njihove boje crvena (oči) i bijela (zubi) podsjećaju na izobilje života, mir i sigurnost koji će ispuniti Obećanu Zemlju (Brojevi 13,23.27). Oči i zubi koji se u ovom kontekstu odnose na puninu uživanja, spominju se kao nagovještaj punine života i potpunog mira koji će obilježavati mesijansko kraljevstvo.

Iz zla u dobro. Kada su braća došla moliti Josipa za oprost (Postanak 50,17), Josip ih uvjerava da im on ne namjerava učiniti ništa loše. Njegove riječi: “Ne bojte se!” (Postanak 50,19), iste su one riječi kojima je Bog uvjeravao Abrahama u sigurnost njegove budućnosti (Postanak 15,1). Kako bi smirio napetost, Josip se izjednačuje s njima kao čovjek: “Ta zar sam ja namjesto Boga?” (Postanak 50,19) Jakov se obratio Raheli istim riječima odgovarajući joj na njezinu žalbu kako nema djece (Postanak 30,2). Ipak, kod Josipa je drugačije. Dok su kod Jakova ove riječi bile izraz ljutnje, Josip istim riječima izražava svoju ljubav prema braći i umiruje njihove brige.

I kada Josip neočekivano spomene Boga, on kaže da je božanski oprost uključen u ljudski oprost. On čak govori o izdaji svoje braće kao o mehanizmu tog oprosta: premda su mu oni “namjeravali nanijeti zlo”, “Bog je to okrenuo na dobro” (Postanak 50,20 — Suvremeni hrvatski prijevod). Ono što su učinila njegova braća, što ona ispravno razumiju kao “zlo”, pretvoreno je u spasenje života mnogih ljudi (Postanak 50,20). Josip se ne zadovoljava pukim pružanjem oprosta svojoj braći; on ih oslobađa osjećaja krivnje jer se njihovo zlo djelo okrenulo na dobro. Sada se mogu suočiti s Josipom i s budućnošću. Josip ih ohrabruje istim riječima koje se odnose na budućnost: “Zato se ne bojte!” (Postanak 50,21; usporedi Postanak 50,19) i završava svoje obraćanje obećanjem da će se brinuti za njih i njihovu djecu.

Spasenje svijeta. Dok se u biblijskom izvještaju spominje Jakovljevi grob, ali ne i lijes (Postanak 49,29), kad se govori o Josipu, spominje se lijes, ali ne i grob (Postanak 50,26). Josip je bio balzamiran, ali ipak nije bio sahranjen zbog njegove nade u Obećanu Zemlju. Dakle, Josip ne naređuje da se njegove kosti pokopaju nakon njegove smrti. On želi da one budu prenesene u Kanaan zajedno s cijelim izrealskim narodom. U međuvremenu, “u Egiptu ga položiše u lijes” (Postanak 50,26). U hebrejskom jeziku nalazi se određeni član *baaron*, što doslovno znači “u taj lijes” naglašavajući time da lijes nije položen u grob.

Dakle, Postanak završava kao i cijelo Petoknjžje: smrću, ali bez groba (Ponovljeni zakon 34,6), i u iščekivanju Obećane Zemlje (usporedi Ponovljeni zakon 34,1-4). Knjiga Postanka, kao i cijelo Petoknjžje, počinje stvaranjem i Edenskim vrtom (Postanak 1—2) i završava pogledom na Obećanu Zemlju i nadom u uskrsnuće mrtvih (Postanak 34,6; usporedi Juda 9). Ova podudarnost nije slučajna. Nalazimo je na početku i kraju nekoliko drugih biblijskih knjiga (primjerice Izaija 1,2; 66,22.23; Propovjednik 1,1-11; 12,14; Daniel 1,12; 12,13; Ivan 1,1-10; 21,22.23), pa i u Bibliji kao cjelini (Postanak 1-2; Otkrivenje 22,20).

TREĆI DIO: Primjena

Jakovljevi blagoslovi. Priča se da je neki novozavjetni učitelj rekao svojim učenicima: “Želite li biti dobri kršćani, morate ubiti Židova u sebi.” Onda je jedan učenik upitao: “Mislite li da trebamo ubiti Isusa?” Kakav dojam na vas ostavlja Jakovljevo blagoslivljanje njegovih sinova? Je li moguće primiti Jakovljevi blagoslovi istodobno niječući hebrejske komponente tih blagoslova? Kako se ovi blagoslovi odnose i na nas?

Dolazak Mesije. Kako se ovo proročanstvo odnosi na Isusa Krista? Razgovarajte u razredu o bogatoj slikovitosti kojom se ovdje opisuje Mesija. Kako je slika Krista kao “zakonodavca” primijenjena na vaš život? Kako slikovitost očiju i zuba, koji označavaju radost života i mir, utječe na vaše razumijevanje kršćanskog života?

Iz zla u dobro. Sjećate li se barem jednog iskustva u vašem životu kada se loše djelo koje vam je učinjeno s namjerom da vas povrijedi, okrenulo na dobro? Kako je patnja i učinjena nepravda doprinijela oblikovanju vašeg karaktera?

Spasenje svijeta. Kako naše ime “adventist sedmoga dana” pokazuje naše vjerovanje u stvaranje? Kao što naše ime nagovještava, koja je povezanost između našeg vjerovanja u stvaranje i nade u drugi Kristov dolazak?

Knjiga Postanka govori o Isusu — našem Stvoritelju, našem Hranitelju, našem Otkupitelju.

Postanak je prva knjiga u Svetom pismu koja govori o tom stvaranju, ali i o otkupljenju stvorenog svijeta. I upravo tu, u toj knjizi, nalazi se jedini “službeni” izvještaj na svijetu koji govori o našem ljudskom podrijetlu.

Sve što je stvoreno “u početku”, sve ono što prethodno nije postojalo, nastalo je po Isusu.

Knjiga Postanka pruža nam temelj, osnovu na kojoj počivaju svi ostali spisi. Zato što je prva i od temeljnog je značenja za sve što dolazi nakon nje, to je knjiga koja se najviše citira i spominje u ostatku Svetoga pisma.

Postanak nam otkriva naše pravo podrijetlo i činjenicu da smo bića stvorena svjesno i savršeno, na Božju sliku, u savršenom svijetu.

Postanak nam pruža utjehu u Božjem obećanju spasenja u ovom svijetu koji nam sam po sebi ne donosi ništa osim patnje i smrti.

www.adventisti.hr
www.znaci-vremena.com